

Cahiers parochieontwikkeling

GROEI IMPULSEN

Bisschoppelijk Bureau van de
Oud-Katholieke Kerk van Nederland
Amersfoort

INHOUD

	PAGINA
Inleiding	1
Inhoud cahier I: Parochie opbouw	3
Inhoud cahier II: Missionair kerk-zijn	4
Inhoud cahier III: Het Kerkgebouw	5

		CAHIER
A. Groei impulsen: methodische handreikingen (📄)	📄 Tabblad 1	
1. Inleiding parochie opbouw	📄 1	I
2. Methodiek: veranderingsprocessen	📄 5	I
3. Inleiding Missionair Kerk-zijn	📄 9	II
3.1. Oriëntatie	📄 9	
3.2. Kerk en samenleving	📄 11	
3.3. Missionair Oud-Katholiek	📄 14	
4. Methodiek: Ite missa est: met een missie erop uit!	📄 15	II
4.1. Vier werkerreinen	📄 15	
4.2. "Binnen en buiten"	📄 17	
4.3. Verhouding tussen kunst en kerk	📄 19	
5. Inleiding het kerkgebouw	📄 23	III
5.1. Oriëntatie: middelpunt van de geloofsgemeenschap	📄 24	
5.2. Het open kerkgebouw	📄 27	
6. Methodiek: waarden en vormen	📄 28	III
6.1. Betekenis van het kerkgebouw	📄 28	
6.2. Gestalten van de kerk	📄 28	
6.3. Betekenis van een open kerkgebouw	📄 30	
6.4. Voorwaarden kerkopenstelling	📄 31	
B. Instrumenten: werkvormen (🔗)	🔗 Tabblad 2	
1. Visitekaartjes maken	🔗 1	I
2. PR en Publiciteit	🔗 3	I
3. Handreiking missionair werken	🔗 7	II
4. Getuigen: lezing pastoor Annemieke Duurkoop	🔗 10	II
5. Zeven wegen voor missionair kerk-zijn	🔗 16	II
6. Twee ideeën van idee-en-kerk	🔗 20	II
7. Stellingen ter discussie	🔗 22	II
8. Cultureel erfgoed (donateurschap)	🔗 24	II
9. Open de Kerk!	🔗 25	III
10. Bezoekers, wat zoeken zij?	🔗 35	III
11. Houd de kerk open	🔗 37	III

C. Snapshots: praktijkverhalen (📷)

	📷 Tabblad 3	
1. Sint Vitus parochie Hilversum	📷 1	I
2. Engelmundus parochie IJmuiden	📷 5	I
3. Citypastoraat Paradijkerk Rotterdam	📷 8	II
4. Vijftien vindplaatsen van hoop	📷 13	II
5. Kaleo bijeenkomsten in Eindhoven, het vervolg	📷 17	III
6. Goede week specials	📷 18	III
7. Wat er gebeurt aan gastvrijheid en openheid in Egmond	📷 21	III
8. Vriendendienst in Krommenie	📷 22	III
9. Middagpauze diensten hervat in Dordrecht	📷 22	III
10. Volop nieuwe ideeën in Arnhem	📷 23	III
11. Om te delen, uit het nieuwe beleidsplan van Amersfoort	📷 25	III

D. Achtergronden: artikelen uit de literatuur (📖)

	📖 Tabblad 4	
1. Groei en kerk, uit "Levend Lichaam".	📖 1	I
2. Kerk moet aansluiten bij nieuwe vormen van engagement	📖 6	II
3. Missionair Oud-Katholiek	📖 9	II
4. Toewijding of vrijheid	📖 11	II
5. Kaski onderzoek naar vernieuwende pastorale projecten	📖 14	II
6. Bijbelse achtergronden bij het kerkgebouw	📖 17	III
7. Bijbels-theologisch over het kerkgebouw	📖 17	III
8. Het kerkgebouw in de huidige tijd	📖 19	III
9. Gedeelte van verslag "Kerk in Opbouw" op 14-2-2009	📖 20	III

E. Nieuwtjes: actualiteit van binnen en buiten de kerk (📰)

	📰 Tabblad 5	
1. Nieuwtjes januari 2008	📰 1	I
📰 Vierde wijze in het Paradijs		
📰 Vitale Gemeente vervolgd in Levend Lichaam		
📰 Veel vraag		
2. Nieuwtjes oktober 2008	📰 3	II
📰 Sept.nummer De Oud-Katholiek over Kerk in de stad!		
📰 Kaleo bijeenkomsten in Eindhoven		
📰 Kijken naar een kerk met toekomst		
📰 Ervaringen uit de buurt		

Inleiding

Veel Oud-Katholieke parochies bevinden zich in een ontwikkelingsfase. Deze ontwikkelingen zijn net zo divers als de parochies zelf. Een afnemend ledenaantal maakt een nieuwe koers noodzakelijk, een kleine nieuwe kerkplek ontstaat en poogt voet aan de grond te krijgen, in een oude gevestigde parochie dreigt het vuur te doven en neemt het enthousiasme af, in een groeiende parochie wordt gezocht naar mogelijkheden om de positieve ontwikkelingen te laten beklijven.

De ontwikkelingen worden extra onder druk gezet door de raamnota Uitzicht op Groei van het Collegiaal Bestuur en de Pro Forma nota waarin de parochieontwikkeling gekoppeld wordt aan een mogelijke verandering in de pastoraal formatie in 2010.

Met de cahiers parochieontwikkeling wil het Collegiaal Bestuur parochies ondersteunen bij hun ontwikkelingsplannen door informatie uit te wisselen over de verschillende initiatieven die er genomen zijn en genomen worden. Daarnaast bieden de cahiers methodieken en werkmateriaal voor parochieontwikkeling. Ook zal er aandacht worden besteed aan achtergronden en nieuwtjes van binnen en buiten de okkn.

Het voornemen is om 3 à 4 keer per jaar een nieuw cahier uit te geven waarin steeds een bepaald facet van parochieontwikkeling nader belicht wordt. De onderwerpen staan nog niet allemaal vast en er kan ook ingespeeld worden op actuele ontwikkelingen. Op dit moment staan op het lijstje onderwerpen als: *Groei, Vitalisering, Missionair kerk-zijn, Communicatie, Vrijwilligers, Leiden en besturen, Pas op de plaats: (her)bezinning.*

Doel van de cahiers is:

- De communicatie over groei ontwikkelingen in de parochies te stimuleren
- Het uitwisselen van initiatieven
- Nieuwtjes vanuit én van buiten de kerk door te geven
- Methodieken bieden, bijv. voor de aanpak van nieuwe initiatieven
- Instrumenten aanreiken, bijv. een kwaliteitsmeter voor gastvrijheid, evaluatiemanieren, een sociale kaart maken
- Achtergronden bij parochieontwikkeling, bijv. over visie of spiritualiteit

Snapshots.

In elk cahier worden 2 of 3 parochies uitgelicht in de vorm van een soort *snapshots*. Een plaatje wordt opgemaakt aan de hand van enkele vaste *camera posities* (focussen) en de ontwikkeling van (nieuwe) initiatieven wordt beschreven met oog voor de kracht en de zwakte, de kansen en de bedreigingen ervan. Het gaat er niet om dat succesnummers gekopieerd kunnen worden door andere parochies, want elke situatie is verschillend en vraagt andere maatregelen. Maar we kunnen wel ideeën bij elkaar opdoen en leren van elkaars ervaringen.

Verzamelmap

De cahiers kunnen worden bewaard in de verzamelmap zodat een archief parochieontwikkeling wordt opgebouwd. Om dit archief overzichtelijk te houden verschijnen de cahiers volgens een vaste indeling welke in de map met behulp van tabbladen en een nummering per hoofdstuk makkelijk terug te vinden zijn.

De indeling is als volgt:

- F. Groei impulsen: methodische handreikingen (👉)
- G. Instrumenten: werkvormen (✂)
- H. Snapshots: praktijkverhalen (📷)
- I. Achtergronden: artikelen uit de literatuur (📖)
- J. Nieuwtjes: actualiteiten van binnen en buiten de kerk (👂)

Elk kerkbestuur en elke pastoor ontvangt een exemplaar en de periodieke aanvullingen daarop. Meerdere exemplaren met een abonnement op de aanvullingen zijn tegen een geringe vergoeding aan te vragen bij ondergetekende of bij het Bisschoppelijk Bureau.

Ik hoop dat deze cahiers hun dienst zullen bewijzen en u van nut zullen zijn bij het ontwikkelen en uitvoeren van plannen om uw parochie te versterken tot een vitale en "groeizame" geloofsgemeenschap. In de parochies, in úw parochie, zal het moeten gebeuren. Het uitwisselen van ervaringen is dan ook erg belangrijk om elkaar te stimuleren, te motiveren en om nieuwe ideeën op te doen.

Daarom het verzoek om, als u nieuwe initiatieven onderneemt of opgedane ervaringen evalueert dit door te geven zodat het in volgende uitgaven van deze cahiers onder de *nieuwtjes* kan worden opgenomen.

Schroomt u niet om contact met andere parochies op te nemen als u meer wilt weten over interessante activiteiten.

En voor advies en ondersteuning kunt u ook altijd bij mij terecht.

Heel veel succes!

Han van Peer
consulent parochieopbouw okkn

📄 Kon. Wilhelminalaan 3, 3818HN Amersfoort

✉ consulent@okkn.nl

☎ 033-4620875

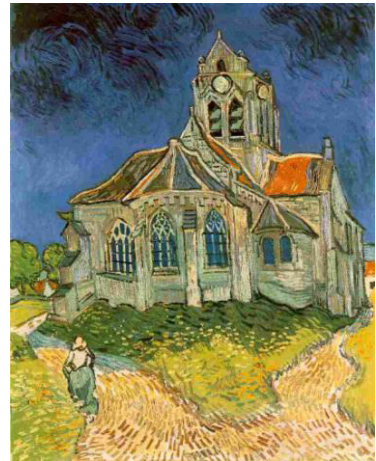
Amersfoort, 1 februari 2008.

Een schrijver vertelde eens het verhaal van een man die met zijn zoontje op reis was. Het zoontje stelt alsmaar vragen: 'Vader, die lijn die we daar zien, wat is dat? Dat is de horizon jongen. De horizon, wat is dat vader? Dat is de plaats waar hemel en aarde elkaar raken. En is er achter de horizon nog iets? Natuurlijk jongen, dat is nog een heel ander land dat wij niet kunnen zien. En dan na een lange stilte: vader, hoe lang we ook lopen de horizon komt niet dichterbij? Waartoe dient de horizon toch? De horizon, jongen, dient ertoe dat wij verder blijven lopen'.

Uit: René Hornikx

Cahier III
Juni 2009

Thema: Het Kerkgebouw

Inhoud:

A. Groei impulsen (👉): methodische handreikingen

5. Inleiding het kerkgebouw.
 - 5.1. Oriëntatie: de kerk als middelpunt van de geloofsgemeenschap.
 - 5.2. Het open kerkgebouw.
6. Methodiek: waarden en vormen
 - 6.1. Betekenis van het kerkgebouw.
 - 6.2. Gestalten van de kerk.
 - 6.3. Betekenis van een open kerkgebouw.
 - 6.4. Voorwaarden kerkopenstelling.

B. Instrumenten (✂️): werkvormen

9. Open de Kerk!
10. Bezoekers, wat zoeken zij?
11. Houd de kerk open.

C. Snapshots (📷): praktijkverhalen

5. Kaleo bijeenkomsten in Eindhoven, het vervolg.
6. Goede week specials.
7. Wat er gebeurt aan gastvrijheid en openheid in Egmond.
8. Vriendendienst in Krommenie.
9. Middagpauze diensten hervat in Dordrecht.
10. Volop nieuwe ideeën in Arnhem.
11. Gekregen om te delen, uit het nieuwe beleidsplan van Amersfoort.

D. Achtergronden (📖): artikelen uit de literatuur

6. Bijbelse achtergronden bij het kerkgebouw.
7. Bijbels-theologisch over het kerkgebouw.
8. Het kerkgebouw in de huidige tijd.
9. Gedeelte uit het verslag van het Overleg "Kerk in Opbouw" op 14-2-2009.

Geraadpleegde literatuur:

Ammerman, N.T. e.a., *Studying Congregations*, Abingdon Press, Nashville U.S.A.

Kerkruimte: venster naar God, Paula van Cuilenburg (Docete/IWR, 2006)

Werkboek Bronnen voor beleid (PKN)

Discussienota *Een protestantse visie op het kerkgebouw*, PKN Juni 2008

Het kerkgebouw: een plek voor dialoog tussen God en mensen,

verslag interdiocesane studiedag 'Liturgie en ruimte', Rkkerk.nl

Het kerkgebouw als getuige van de christelijke traditie - *uitgangspunten van*

beleid Nederlandse Bisschoppenconferentie, Rkkerk.nl 26/9/'08

Website *Task Force Toekomst Kerkgebouwen*: www.toekomstkerkgebouwen.nl

A.5. Inleiding het kerkgebouw

Verhaal

‘Wat is een kerk?’

U kent ze wel, die meisjes van 5. Twee pittige staartjes die eigenwijs de wereld in priemen, stoere laarsjes onder een knalroze jas met een mondje dat niet stil staat en vooral vragen stelt...

Op weg naar de dierenwinkel trekt ze aan mijn mouw en wijst naar de hoge toren en ramen van de gotische kathedraal, de trots van onze stad. ‘Wat is dat voor een winkel’, vraagt ze.

‘Dat is geen winkel, dat is een kerk.’

‘Wat is een kerk?’

Ik aarzel. Wat zal ik haar antwoorden? Als ik zeg: de kerk is het huis van God, of daar woont God, zal ze zeker vragen: ‘Wie is dat, God?’

Maar als ik zeg: de kerk is een gebouw waar mensen komen om te bidden, dan zal ze vragen: ‘wat is bidden?’

Als ik dan zeg: bidden is praten met God, dan zal ze mij ook vragen: ‘Wie is God?’

Daarom overweeg ik iets anders te zeggen. Iets in de trant van: daar komen mensen om te zingen en om naar de preek te luisteren. Maar dan zal ze vragen wat een preek is en moet ik het hebben over het woord van God en dan zal ze toch ook vragen: ‘Wie is God?’

Hoe leg je dat uit aan een meisje van 5, van wie de ouders geloof en kerk al lang de rug hebben toegekeerd. Ik pak haar hand en duw tegen de zware deur die op een kier staat. We lopen zwijgend naar binnen, schuiven een van de banken in. Ze kijkt met grote ogen om zich heen. Stil zitten we daar. Na een tijdje neem ik haar weer bij de hand en samen lopen we naar buiten. Bij de deur vraagt ze zachtjes: ‘Wie woont daar?’

‘Daar woont God’, is mijn antwoord.

‘Dat dacht ik al’, zegt ze...

Alice Gideonse

Kerken zijn plekken waar hemel en aarde elkaar raken. Kerkgebouwen maken geloof zichtbaar. De inrichting van de kerkruimte vertelt van het geloof van mensen van nu en vroeger. Kerkgebouwen en kunstwerken, waar sommige kerkgebouwen goed van voorzien zijn, hebben architectonische en/of kunsthistorische waarde, maar zijn vooral getuigenis van de spiritualiteit van de makers ervan.

Een kerkruimte inspireert wanneer mensen zich welkom en thuis voelen, wanneer er gevierd wordt en wanneer mensen er een luisterend oor vinden. Maar ook wanneer er in die ruimte andere gebeurtenissen plaatsvinden zoals muziek of kunst uitingen, ontmoetingen met andersgelovigen of gesprekken over maatschappelijke onderwerpen. De kerkruimte inspireert door haar eigen geschiedenis: ze heeft iets te zeggen over onze voorouders en hun geloofsbeleving, over onze traditie. Een kerkruimte kan daarnaast een plek zijn om op adem te komen. Bezoekers kunnen er doorheen slenteren, van licht naar schaduw en van het ene naar het andere onderdeel. Om zich te bezinnen of om stil te worden.

5.1. Oriëntatie: De kerk als het middelpunt van de geloofsgemeenschap

Kerken vormen in de allereerste plaats het middelpunt van de geloofsgemeenschap. In de kerk vinden de vieringen plaats op zondagen en op feestdagen. Mensen ontvangen er steun en richting voor leven en samenleven in het licht van het Evangelie. Gelovigen hebben hun eigen geschiedenis met de kerk als huis voor de ontmoeting met God en met elkaar. De kerk is de ruimte waar belangrijke gebeurtenissen in het leven van mensen zich afspelen. Er wordt gedoopt, gevormd, getrouwd en gerouwd. Velen zetten zich vrijwillig in voor het onderhoud en het gebruik van het gebouw en sommigen stoppen daar heel erg veel tijd en energie in. De kerk is de plaats waar de eucharistie gevierd wordt, waar Christus sacramenteel aanwezig is. Daardoor wordt deze plaats ons heilig, wordt het een gewijde ruimte. De eucharistische gaven worden er in de tabernakel bewaard en als teken daarvan brand er de godslamp. Het kerkgebouw is een plek die ruimte biedt aan 'meer dan het gewone', een betekenisvolle plaats voor wie zoekt naar bezinning en zingeving. Zoals wij allemaal onze eigen betekenisvolle, 'heilige' plaatsen hebben die gekoppeld zijn aan heel bijzondere gebeurtenissen of speciale ervaringen die onze levensweg richting hebben gegeven.

Het kerkgebouw kan ook voor mensen die niet tot de parochie behoren van grote betekenis zijn door bijzondere gebeurtenissen die zich er hebben afgespeeld of door de markante plek van het gebouw in de buurt. Het gebouw kan een plaats zijn als een oase in de heersende chaos van economisch belang, nut en noodzaak en daarmee een signaal afgeven van de plek die de kerk wil innemen te midden en als deel van de samenleving.

Om zicht te krijgen op de betekenis die de kerk voor de parochie heeft kunnen we drie functies van het gebouw onderscheiden: als huis of thuis van de geloofsgemeenschap, als kapitaalgoed, en als identiteitsdrager.

1. De kerk als (t)huis van gemeenschap

Het kerkgebouw kun je zien als het woonhuis van de parochie. Het is de centrale plaats waar de gelovigen steeds weer bij elkaar en bij hun levensbron thuis komen. Waar lief en leed gedeeld wordt, waar gebeden en gevierd wordt, geluisterd en getroost. Waar nieuwtjes worden uitgewisseld en ruzies ontstaan en worden

overwonnen. De sporen van het dagelijks parochieleven hangen in de gemeentesaal en de kerkruijnte is een vertrouwde, eigen plek.

Het gebouw draagt de geschiedenis van de parochie in zich mee. Het herinnert de mensen aan bijzondere gebeurtenissen, gedenkwaardige vieringen en leerzame ontmoetingen die er hebben plaatsgevonden. Slijtageplekken en sporen van reparaties of renovatie getuigen van de ontwikkelingen in het verleden. Het gebouw groeit a.h.w. mee met de (familiaire) geloofsgemeenschap. Het herinnert ook aan de voorgaande generaties die het gebouwd hebben en het straalt mede daardoor stabiliteit en continuïteit uit. De inrichting en de architectuur spelen hierbij ook een rol. Kerkgebouwen verwijzen naar de grotere verbanden waar de parochie deel van uitmaakt. Naar het gedeelde geloof met het eigen kerkgenootschap, en ook naar alle andere christelijke kerken waarmee het geloof in, en de band met God gedeeld wordt.

En het kerkgebouw draagt niet alleen de geschiedenis van de parochie in zich mee maar ook de levensgeschiedenis van de individuele parochianen. De keerpunten in hun leven, de vreugdevolle en de verdrietige momenten. De verbondenheid met de gemeenschap, de gedeelde teleurstellingen en de vrolijke momenten.

De wekelijkse gang naar de vieringen, het doorde weekse vrijwilligerswerk en misschien ook het maandelijks concert spelen een rol in het levensritme van de mensen.

2. Het kerkgebouw als kapitaalgoed

Naast 'woonhuis' is het gebouw ook een middel wat de parochie ter beschikking staat om haar opdracht, haar 'missie' uit te voeren. Het is niet alleen een gebouw waarin we bij elkaar kunnen komen om te vieren, te leren en te verkondigen. Maar ook een middel dat we kunnen gebruiken om te laten zien wat het geloof voor ons betekent en om te gebruiken ten dienste van anderen.

Voor buitenstaanders is de kerk het meest concrete en beeldbepalende aspect van de aanwezigheid van een geloofsgemeenschap, zoiets als een gigantisch reclamebord voor de parochie! Een (letterlijk) open kerk biedt mensen die behoefte hebben aan een moment van stilte en bezinning daartoe gelegenheid en draagt op die manier uit dat ze middenin de samenleving staat en dat haar boodschap belangrijk is voor het hier en nu.

Het gebouw krijgt een echte functie voor de omgeving als we het openstellen voor buurtinitiatieven of voor culturele en maatschappelijke activiteiten.

Ook een pastorie valt onder de kapitaalgoederen van de parochie. Zoals de kerkruijnte het liturgisch centrum is, vormt de pastorie het pastorale centrum van de parochie. Een pastorie, of 'pastoraal bureau' is een belangrijke factor in de bereikbaarheid en beschikbaarheid van de parochie. Het is het communicatiecentrum van het parochiële netwerk en natuurlijk de plek waar de pastoor te vinden is.

Als er geen pastorie is dan wordt, dan kan het kerkgebouw of een ander gebouw die functie overnemen. Maar de bereikbaarheid van de parochie kan ook bevorderd worden door bijv. zoals in de parochie Eindhoven een mobiel telefoonnummer 'van de kerk' te nemen.

Bijruimten of gemeentesaaltjes horen natuurlijk ook bij de middelen die de parochie ter beschikking staan voor ontmoetingen en andere bijeenkomsten buiten de liturgie. En ook die kunnen worden ingezet om als parochie naar buiten te treden of om ter beschikking te stellen voor activiteiten van anderen.

Overigens moeten we niet vergeten dat de parochie natuurlijk over veel meer ‘kapitaalgoederen’ beschikt en dat de gebouwen daar slechts één van zijn. Naast de andere “harde” middelen als de betrokken leden, de professionals, geld en faciliteiten zoals dus de gebouwen beschikt de parochie ook over kapitaalgoed in de vorm van “zachte” middelen. Hierbij kunnen we denken aan

- de betrokkenheid en het engagement van de leden
- de kracht van het geloof en de traditie
- gedeelde ervaringen
- de relaties met de sociale omgeving
- de relaties met de landelijke kerk
- het imago, de herkenbaarheid van de geloofsgemeenschap

Laten we dus niet vergeten dat het gebouw slechts een van de vele kapitaalgoederen is, en dat er nog allerlei andere middelen zijn waarover we als parochie beschikken!

3. Het kerkgebouw als identiteitsdrager

Het kerkgebouw is meer dan een symbool voor de kerk en de parochie. Het vormt ook een soort spiritueel referentiepunt voor de geloofsgemeenschap en de omgeving.

De kerk is in de eerste plaats de – sacrale – plek waar het verbond tussen God en mensen gestalte krijgt en *beleefd* wordt tijdens de eucharistie. In de liturgie die we samen vieren ontmoeten we God. Het altaar, als brandpunt van die sacraliteit of *sacramentaliteit* is dan ook niet zomaar een meubelstuk.

Daarnaast maakt de kerk deel uit van de identiteit van de parochie. Het gebouw weerspiegelt *wie we zijn en wat we willen*. Het vormt voor parochianen meestal verreweg het belangrijkste kerkelijk erfgoed, het meest tastbaar en meest (ook letterlijk) centrale referentiepunt in het religieuze leven. Daarom wordt het gebouw ook met veel liefde goed onderhouden en gemanaged. Het slokt veel geld en energie van de parochianen op maar dat hebben we er voor over omdat het a.h.w. onze parochie en haar traditie belichaamt.

In positieve zin kan die interactie tussen mensen en plek een grote energiebron zijn voor de kracht van de parochie en ook voor haar uitstraling naar de omgeving. In negatieve zin kan de band met en de emoties bij het gebouw leiden tot grote conflicten. Vooral als het onderhoud een probleem wordt of als er andere redenen zijn om veranderingen aan te brengen in het gebruik of de inrichting van de kerk.

Kerken fungeren ook als een soort *mission-statement*. Ze getuigen van onze christelijke aanwezigheid. Kerken zijn gebouwd, ontworpen en ingericht om liturgie te vieren en daarmee zijn ze vaak het prototype van niet-efficiënte gebouwen. Daarin kunnen we ook hun missionaire kracht zien: ze contrasteren met het alledaagse en scheppen zo een ruimte voor Gods koninkrijk en Zijn gerechtigheid..

Samenvatting / Aandachtspunten:

- a. Kerkgebouw als (t)huis van gemeenschap
 - Herkenbaarheid als 'eigen' huis
 - Verbondenheid met persoonlijk en gemeenschappelijk leven
 - Houvast, markant baken voor de omgeving
- b. (Kerk)gebouwen als kapitaalgoed
 - Getuigt van christelijke aanwezigheid
 - Biedt (letterlijk) ruimte voor geloof, bezinning en spiritualiteit
 - Pastorie als pastoraal centrum: contact, beschikbaarheid, netwerk
 - Gemeenschapsruimte voor activiteiten, ook voor omgeving
 - Beschikking erover geeft lusten, maar ook lasten
- c. Kerkgebouw als identiteitsdrager
 - Herkenbaarheid als *Oud-Katholieke* kerk
 - Drager van parochietraditie
 - Contrasteert met alledaagse leven en schept zo ruimte

5.2. Het open kerkgebouw

In alle haast en drukte is het tegenwoordig voor veel mensen een verademing om een kerkruimte binnen te gaan voor een moment van rust, stilte en bezinning. Dat geldt voor mensen die de zondagse viering bezoeken, maar ook voor ieder die op een willekeurige weekday het gebouw bezoekt.

Een kerkgebouw trekt al gauw de aandacht van toeristen, recreanten en de toevallige bezoekers van een dorp of stad. Soms ontstaat de

behoefte die kerk binnen te gaan en de sfeer van de kerk te proeven. Mensen willen ronddwalen in het kerkgebouw, er in stilte even vertoeven, of de verhalen over het gebouw horen. Het is dan fijn als het kerkgebouw open is.

In de vakantieperiode, ver weg van je eigen huis, doen mensen in de anonimiteit juist wat ze anders nooit doen: een kerkgebouw binnenstappen.

Toeristen en andere bezoekers ervaren in een kerk met open deuren iets van de sfeer van deze apart gestelde ruimte. Ze komen er tot rust, steken een kaars aan, luisteren naar (orgel)muziek of kunnen worden aangeraakt door de stilte, de gastvrijheid en de uitnodiging om tot zichzelf en tot God te komen.

Een kerkruimte werkt op verschillende manieren op de bezoeker in. De een laat zich door de stilte van de ruimte aanraken, de ander door de beelden, weer een ander heeft er behoefte aan te bidden en een kaars aan te steken. Kaarsen hebben een sterke symbolische kracht. Gelovigen vieren in de paasnacht bijvoorbeeld dat Christus het licht van de wereld is en de duisternis overwint. Een aangestoken kaars kan betekenen dat Christus in iemands persoonlijk leven een licht en wegwijzer is. Of er kan bij het aansteken van een kaars gedacht zijn aan een familielid of aan een speciale gebeurtenis. De kaarsen branden verder, ook wanneer de biddende mens de kerk alweer verlaten heeft. Ze laten aan de volgende bezoekers zien dat er mensen geweest zijn die met een bepaalde intentie de kaars hebben aangestoken. Dit geeft een gevoel van verbondenheid.

A.6. Methodiek: waarden en vormen

6.1. Betekenis van het kerkgebouw.

Het kerkgebouw is van grote waarde voor de parochianen en heeft een grote symbolische betekenis. Wie daar aan komt, het wil aanpassen of veranderen, moet begrip en respect hebben voor, en werken met de associaties, loyaliteiten, emoties en herinneringen van parochianen en omwonenden. Het is balanceren tussen de opgave om het erfgoed goed te beheren en de noodzaak om dit erfgoed aan nieuwe eisen des tijds aan te passen.

Om daarbij goede keuzes te maken moeten de mogelijkheden, de kracht en de risico's bij veranderingen aan het gebouw goed onderzocht worden. En dit in samenhang met de cultuur van en het sociale leven in de parochie en de omgeving.

Vragen ter bespreking:

a. als de parochie over een eigen kerkgebouw beschikt:

Zet de positieve en de negatieve kanten van de kerk op een rijtje.

- 1) Welke stimulansen en welke belemmeringen ervaar je bij jouw kerkgebouw?
- 2) Welke (onbetaalbare) lusten en (onbetaalbare) lasten levert het op?
- 3) (Hoe) kun je dit gebouw aanwenden als middel voor missionair kerk-zijn?

b. als de parochie een kerkgebouw huurt:

Zet de positieve en de negatieve kanten van het gehuurde gebouw op een rijtje.

- 1) Eigen traditie: (Hoe) kun je als huurder toch zorgen voor een herkenbare oud-katholieke kerkruimte waarin de parochianen zich 'thuis' voelen?
- 2) Eigen identiteit: (Hoe) kan een gehurd gebouw toch functioneren als referentiepunt voor de identiteit en de traditie van de parochie?
- 3) Centrum van parochie/pastoraat: (Hoe) kun je de functie van een – ontbrekende – pastorie en gemeenschapsruimte toch realiseren?
- 4) Uitstraling: (Hoe) kun je als huurder toch zorgen voor een eigen uitstraling van het gebouw?
- 5) Missionaire functie: (Hoe) kun je het gebouw toch aanwenden als middel voor missionair kerk-zijn?
- 6) Hoe is het contact met de verhuurder? (Bedenk dat voor hen ook de drie functies – (t)huis van gemeenschap, kapitaalgoed en identiteitsdrager – een belangrijke rol spelen en jij hen wellicht de enige mogelijkheid biedt om het gebouw te behouden!)
- 7) Bestaat er (behoefte aan/kans op) samenwerking met verhuurder/'gastheer'? Een aantal van deze aandachtspunten zullen wellicht niet te realiseren zijn. Maar het nadenken hierover kan onverwachte creatieve ideeën opleveren. Als er weinig mogelijkheden zijn, bedenk dan dat de parochie over nog meer, ook 'zachte' middelen beschikt om haar roeping te volgen. (Zie hierboven § 5.1.2.)

6.2. Gestalten van de kerk

Open gastvrije kerken stellen de gast centraal en vragen zich ook af wat die gast nodig heeft. Deze kerken kunnen aansluiten bij de behoefte van mensen zich verbonden te voelen met al die mensen die evenals zij zelf verlangen naar God, verlangen naar geborgenheid en verlangen naar daadkracht tegen onrecht. Dat verlangen kan verbondenheid onderling creëren, tussen mensen uit de geloofsgemeenschap en toeristen, recreanten en welke vreemdeling dan ook. Dat verlangen kan een gemeenschappelijk vertrekpunt zijn voor verdere ontmoeting.

Kerken kunnen 'werk maken' van dat gedeelde verlangen door betrokken te zijn bij ontwikkelingen in de samenleving en de cultuur, door intensieve aandacht voor de medemens, door te laten zien wat 'heilig-zijn' in deze tijd in kan houden. Je zou kunnen zeggen dat kerken verschillende gestalten kunnen aannemen. En: hoe je als kerk wilt zijn, heeft ook consequenties hoe je met het kerkgebouw omgaat.

Om welke gestalten van de kerk gaat het nu? Zoals er wel eens vier gestalten van geloven worden omschreven, zo zou je dat ook van de kerk kunnen doen, namelijk als profeet, pastor, priester en leraar. Deze gestalten van de kerk geven aan hoe de kerk zou kunnen zijn in vorm en inhoud. Uiteraard zijn daarmee de mogelijkheden voor de kerk niet uitputtend beschreven.

Kerk als *profeet*

Kerken hebben de opdracht op te komen voor de onderdrukte medemens. Dit soms tegendraads tegen de stroom in, zoals de profeten in het Oude Testament dat ons voordeden. Protest is hierbij het sleutelwoord. Het kerkgebouw kan een *vrijplaats zijn voor de samenleving*. Letterlijk

voor bijvoorbeeld asielzoekers en vluchtelingen, maar ook als een plek waar gesproken kan worden over waarden en normen, over het omgaan met elkaar. Een plek waar debatten plaatsvinden. Een plek waar mensen uit de geloofsgemeenschap en vreemdelingen elkaar kunnen bevragen op wat er werkelijk toe doet in het leven.

Kerk als *pastor*

Kerken hebben de zorg voor de mens die je naaste is. Mededogen is hierbij het sleutelwoord. Het kerkgebouw kan een *schuilplaats zijn voor de kwetsbare mens*. Een plek waar mensen met hun persoonlijke nood terecht kunnen. Waar een luisterend oor is, aandacht en vriendelijkheid.

Kerk als *priester*

Kerken kunnen mensen laten ervaren wat het heilige inhoudt. Hier gaat het om plekken waar gevierd kan worden, om plekken van stilte en bezinning. Het kerkgebouw kan een *plek zijn waar tijd en plaats apart worden gesteld voor het goddelijke*. Heiligheid is hierbij het sleutelwoord. Mensen kunnen er terecht met hun gebed of meditatie. Ze kunnen in de kerk 'zomaar' stil zitten, of ze kunnen een kaarsje opsteken vanuit een bepaalde gedachte of gebedsintentie.

Kerk als *leraar*

Kerken kunnen in gesprek gaan met de ander. Op zoek naar zingevende kaders. Dialoog is hierbij het sleutelwoord. Het kerkgebouw kan een *podium zijn voor cultuur*. Een plek waar informatie wordt uitgewisseld, geloofsgesprekken plaatsvinden, kunst bekeken en beoefend wordt, muziek gehoord en gemaakt wordt.

De inrichting van een kerkgebouw is een uitingsvorm van het geloof. Al wat inspireert kan in de inrichting tot uitdrukking komen. De inrichting van een kerkgebouw is soms zo rijk dat ze de bezoeker uitnodigt tot een ontdekkingstocht, tot alle hoeken van het gebouw. Een rijkdom aan associaties wordt opgeroepen. Dit maakt het ook mogelijk dat men zich verbonden kan voelen met een geloofsgeschiedenis van eeuwen. Het is ook boeiend te ontdekken hoe de bezoeker van een kerkgebouw het geloof beleeft en hoe zij of hij daar uiting aan geeft.

6.3. Betekenis van een open kerkgebouw

Om verschillende redenen bezoeken mensen een kerk. Bijvoorbeeld vanuit een al dan niet bewust verlangen naar het goddelijke. Een verlangen om iets van het geloofsmysterie te proeven. In de hoop iets van God te ervaren, om wellicht met een nieuw perspectief het kerkgebouw weer te verlaten. Sommige mensen gaan de kerk binnen met een duidelijk doel, bijvoorbeeld om een viering mee te maken, om liederen te zingen, voor gebed of stilte. Soms laten mensen zich meenemen in het liturgisch gebeuren van de plaatselijke geloofsgemeenschap. Dit kan door de gemeenschap versterkt worden door vespers, orgelconcerten en mogelijkheden voor stilte en bezinning aan te bieden. Een open kerkgebouw kan mensen de gelegenheid geven tot rust te komen, de stilte te ervaren, een kaars aan te steken, te bidden of iets in een voorbedenboek te schrijven.

Er zijn ook mensen die een plek zoeken waar ze met hun verdriet of zorgen terecht kunnen. Ze verlangen naar woorden van troost, naar een liefdevolle ontmoeting. Open kerkgebouwen kunnen een toevluchtsoord voor deze mensen zijn, een plek waar zij iemand kunnen ontmoeten, aan wie zij hun verhaal kwijt kunnen. Pastores kunnen daar rekening mee houden. Ook kunnen mensen in de rust en in de stilte van de kerk op vragen komen die zij in een gesprek aan de orde willen stellen.

Vakantiegangers, maar niet alleen zij, stappen ook uit kunsthistorische of muzikale interesse een kerk binnen. Kerkgebouwen met een rijke kunstverzameling kunnen de mogelijkheid bieden deze kunst te bekijken. Kunst die vaak een religieuze betekenis heeft. In beeld komt tot uitdrukking wat in woorden soms moeilijk te zeggen is.

WEES WELKOM

Jij ooit gedoopt
 Jij die zingt in de viering
 Jij die op zoek bent naar je wortels
 Jij met je felle ogen die geen onrecht kan zien
 Jij die vol verwachting in het leven staat...

Jij die getekend bent door een leven van hard werk
 Jij die je ongemakkelijk voelt
 (ik ga niet meer regelmatig naar de kerk)
 Jij die moet leven met de dood
 Jij die je gezien weet door wie dan ook...

Jij die worstelt met de vragen van het leven
 Jij met je verantwoordelijkheid in bedrijf of politiek
 Jij op wie altijd een beroep kan worden gedaan
 Jij die je geborgen weet in de hand van God...

Jij ooit gedoopt
 Jij die nieuwsgierig bent naar wat hier gebeurt
 Jij die komt op hoop van zegen
 Jij die gewoon stilletjes wil zijn
 Jij die bidt voor jezelf en voor anderen...

WEES WELKOM

(www.kerknet.be/toerisme)

Wanneer je een kerkgebouw openstelt voor 'buitenstaanders' dan is gastvrijheid een voorwaarde. Dat onderscheidt je ook van een museum!

Gastvrijheid is een zeer bijbels begrip. Het is een van de rijkste bijbelse termen die het inzicht in onze relaties met medemensen kan verdiepen en verbreden.

In de bijbelse verhalen verdwijnt steeds het onderscheid tussen gast en gastheer/gastvrouw. Beiden, gast en gastheer/gastvrouw hebben elkaar iets waardevols te bieden.

Open kerk kan bovendien alleen als je openstaat naar buiten, omdat je iets wilt ontvangen, tot je wilt laten komen. Herberg is een beeld voor openheid naar verschillende kanten. Een plaats waar je af en toe kunt toeven. Mensen zijn daar vrij in. De gasten komen en gaan. Toch kunnen de gastheren en gastvrouwen zichzelf

ook laten zien, en zeggen waar zij voor staan. De gasten staan echter centraal. De kerk stelt zich open voor gasten, voor vreemdelingen.

Gastvrijheid is een manier om andere mensen in de gelegenheid te stellen hun God en hun eigen levenswijze te ontdekken. `Het is paradoxaal, maar gastvrijheid wil een lege ruimte scheppen, geen angstaanjagende leegte maar een ruimte waar vreemdelingen kunnen binnengaan en ontdekken dat ze als vrije mensen geboren zijn: vrij om hun eigen liederen te zingen, hun eigen taal te spreken, hun eigen dansen uit te voeren - en vrij om te vertrekken en hun eigen roeping te volgen.' (Henri Nouwen, in: *Open uw hart*) Gastvrijheid betekent zo het scheppen van een open ruimte waar de vreemdeling binnen kan gaan, zonder dat er voorwaarden gesteld worden.

Voor toeristen en recreanten kan zo'n open ruimte een weldadige uitnodiging zijn om voor korte of langere tijd binnen te komen en op verhaal te komen. Tijdelijk zijn deze mensen vrij van hun dagelijkse beslommeringen en ze hebben tijd open te staan voor wat van waarde is. De `zin' in het leven kan opnieuw gevonden worden. Soms door een onverwacht gesprek of door een verrassende ontdekking. Wanneer de druk van het `gewone leven' er even niet is, kun je meer ontvankelijk zijn voor religieuze ervaringen en belevingen.

6.4. Voorwaarden kerkopenstelling

Er is wel wat voor nodig om een kerkgebouw open te stellen. Allereerst een kerkelijk bureau of kantoor, hoe klein ook. Daar wordt de telefoon opgenomen en worden mensen te woord gestaan. Daar worden verschillende zaken geregeld. Bijvoorbeeld het voorkomen van vandalisme en diefstal. Je moet daartoe allerlei maatregelen treffen, zoals toezicht bij kunstuitingen of bij andere voorwerpen van materiële of immateriële waarde. Ook zijn er bepaalde verzekeringen nodig. Financiële middelen zijn onontbeerlijk. Verder is het van belang te weten wat je in noodsituaties, zoals brand, moet doen.

Of een kerkgebouw doordeweeks open kan zijn, hangt af van de inzet van *vrijwilligers*. Maak gebruik van de talenten en kwaliteiten van vrijwilligers die zich speciaal voor de zorg voor het kerkgebouw en de inrichting ervan willen inzetten. Het gaat dan om mensen die gastvrij willen zijn en er bewust voor willen zorgen dat `hun kerk' ook buiten de diensten om open is. Niet iedereen is geschikt om gastvrouw of gastheer te zijn voor de bezoekers. Het is dan ook van groot belang rekening te houden met de eigenschappen, kennis en vaardigheden van vrijwilligers in de toebedeling van taken. Soms is het nuttig om met vrijwilligers een aantal voorbereidings-momenten te houden waarin op diverse aspecten van de taken kan worden ingegaan en waarin de visie verkend wordt van waaruit aan de open kerk gestalte wordt gegeven. Tijdens deze voorbereiding kan ingegaan worden op de manier waarop met andersdenkenden omgegaan wordt. Zo kunnen gemeenteleden of parochianen zich door bezoekers in hun geloof bekritiseerd voelen. Maar een

open kerkgebouw houdt niet in dat je af moet zien van je eigen geloofsovertuigingen, of dat je deze niet kunt uitspreken. Wel dat mensen met andere overtuigingen in hun vrijheid worden erkend.

Een ander aandachtspunt is hoe je bezoekers letterlijk tegemoetkomt. Gastvrijheid is een manier van beschikbaar zijn en open staan voor de ander met gevoel voor afstand en nabijheid. Vrijwilligers die te graag iets willen doen voor gasten, schrikken hen juist daarmee af. Zo kan het als een bedreiging worden ervaren wanneer vrijwilligers achter een boeken en/of informatietafel zitten en te snel vragen wat een gast wil hebben. Bezoekers moeten zich thuis kunnen voelen. Dit vraagt tijd en fysieke, maar ook geestelijke, ruimte.

B.9. Open de Kerk!

Vorming en toerusting: OKK folder "GASTVRIJ"

Ten behoeve van gastvrouwen en gastheren tijdens kerkopenstellingen heeft de OK Werkgroep Vorming en Toerusting een folder uitgegeven met praktische tips om de kerkdeur niet alleen open te zetten maar bezoekers ook gastvrij tegemoet te treden. De folder is verkrijgbaar bij het Bisschoppelijk Bureau.

Tip! Tijdens de trainingsdag voor gastvrouwen en -heren bleek er behoefte aan ondersteuning te zijn. Hoe treed je mensen tegemoet, hoe reageer je op opmerkingen, welk 'verhaal' vertel je?

De in afdeling A § 6.2 genoemde vier 'gestalten' van de kerk zijn een goed hulpmiddel om zicht te krijgen op je eigen beeld van het gebouw. Ze kunnen ook helpen om opmerkingen van bezoekers te plaatsen zodat je er goed op kunt reageren. Ga eens na over welke 'gestalte' van de kerk jij het meeste vertelt. En welke 'gestalte' gaat er schuil achter de vragen en opmerkingen van bezoekers. Om hiermee te oefenen kun je ook de interviews gebruiken die in de volgende paragraaf (B.10.) staan.

Open monumentendag

Verras uw gasten op de open monumentendag. U kunt een presentatie geven van de vroegere en huidige gebruiksters en gebruikers van uw kerk. Er valt wat te beleven aan het gebouw! Archeologisch of historisch, vanwege architectonische aspecten of om wat er door het jaar heen gebeurt.

Religie is momenteel dagelijkse actualiteit. Een expositie daarover past goed in het kader van Monumentendag, maar ook een fotoverslag van uw gemeentelieven. Met korte concerten of een inleiding over interessante momenten uit de bouw- of gemeentehistorie trekt u een divers publiek aan. Laat uw gasten niet met lege handen vertrekken maar geef ze bijvoorbeeld een cadeauboekje mee dat beknopte informatie over kerkgebouwen bevat en verwijst naar wat de parochie die het kerkgebouw bewoont, bezielt. Laat zien wat het betekend om een oud-katholieke geloofsgemeenschap te zijn onder een eeuwenoud dak. Laat uw creativiteit werken en verplaats u in de bezoekers! Aangezien het een monumentenweekend is, kunt u ook de zondagse kerkdienst meer publiciteit geven en inhoudelijk op het thema laten aansluiten.

Informatiemateriaal.

Uiteraard legt u bij de ingang van het kerkgebouw materiaal neer dat bezoekers helpt om zich in het gebouw te oriënteren. Zo hebben zij het gevoel welkom te zijn. Denk bijvoorbeeld aan een *schriftelijke rondleiding*. Met behulp van deze rondleiding kunnen bezoekers volgens een bepaalde route door het kerkgebouw lopen en krijgen zij uitleg bij eventuele kunstvoorwerpen, bij het interieur van de kerk, alsook uitleg van (liturgische) gebruiken en handelingen.

Tip! *Overzichtjes*: Ga na wat er in uw eigen kerkgebouw te zien valt: voorwerpen, meubelen en dergelijke. Maak hiervan een overzichtje voor kerkbezoekers. Eventueel vult u het overzichtje aan met de voor uw kerk specifieke achtergrond van het interieur (geschiedenis of iets dergelijks). Leg deze overzichtjes neer bij de ingang van de kerk. Het interieur krijgt zo meer betekenis voor de bezoeker.

Daarnaast kunt u overzichtjes maken van belangrijke (kerkelijke) gebeurtenissen binnen uw eigen kerkelijke traditie. Denk bijvoorbeeld aan doop, eerste communie, vormsel, eucharistie, huwelijk, ziekenzalving, uitvaart. Deze overzichtjes kunt u neerleggen bij de ingang van de kerk, maar u kunt ook specifiek te werk gaan: leg bijvoorbeeld een uitleg over de betekenis van de doop bij het doopvont neer, etc.

Ook kan er bij de ingang een overzicht liggen van de *geschiedenis van het kerkgebouw* en van de geloofsgemeenschap zelf en een *relevante adreslijst*: bijvoorbeeld het adres van de pastor of van de koster.

Verder valt te denken aan *bijbel- en meditatieteksten* om mee te nemen en een *voorbedenboek* om mensen gelegenheid te bieden om hun gedachten of gebeden op te schrijven. Hierbij zou het ook mogelijk moeten zijn dat mensen een *kaars* kunnen aansteken.

Maak een kindvriendelijke hoek in de kerk.

Wanneer een gezin een kerkgebouw bezoekt kunnen kinderen zich vermaken in een speciale hoek in het kerkgebouw met bijvoorbeeld kinderboeken, puzzels en kleurplaten. De oudere gezinsleden kunnen dan op hun gemak het gebouw bekijken.

Tip! *Glas-in-loodramen*: Laat de kinderen een eigen glas-in-loodraam maken! Zo kunnen kinderen (van acht tot twaalf jaar) op speelse wijze leren wat gebrandschilderde ramen zijn.

Benodigdheden: een glasplaat of een plaat van kunststof; glasverf en penselen; zwart glasverf voor 'het lood' in het raam; een vel papier; een dikke zwarte stift.

Deze activiteit kan in een nevenruimte van een kerkgebouw gedaan worden.

Werkwijze: maak een ontwerp voor het raam op het papier. Dit met behulp van vakjes, zoals je die in een echt glas-in-loodraam ziet. Maak het ontwerp zo eenvoudig mogelijk.

Trek dan de omtrekken van elk vakje over met de zwarte stift. Alle vakjes zijn dan van elkaar gescheiden door een zwarte lijn.

Leg nu de glasplaat of de plaat van kunststof op het papier en neem het ontwerp over op de plaat. Trek eerst de zwarte stiftlijn over met de zwarte glasverf. Laat de lijnen nu goed droog worden. Wanneer deze lijnen droog zijn, kun je de vakjes inkleuren met de verschillende kleuren glasverf, dit volgens het eigen ontwerp. Laat weer alles goed drogen.

Tot slot kun je het eigen glas-in-loodraam op een plek zetten waar veel licht is. Dit kan ook vóór een ander (gewoon) raam zijn.

Plek van stilte

Een open kerk biedt bezoekers de mogelijkheid om de stilte op te zoeken. Door verstilling komen mensen dichterbij zichzelf, bij hun verlangens, pijn en

gevoeligheden, alsook bij hun vreugden, hun sterke en zwakke kanten. Stilte maakt het mogelijk te reflecteren op je bestaan als mens tussen andere mensen, op je goddelijke oorsprong en bestemming.

Hoe creëer je een plek van stilte in het kerkgebouw?

Het meest eenvoudige is het zorgen voor een soort stille hoek in de kerkruimte. Een plek waar mensen zich even kunnen terugtrekken, buiten de begaande routes in de kerk. Deze stille hoek kan het beste getemperd licht hebben. Een plek die uitnodigend is en waar je even niet gestoord wordt. Soms is dit een nis in het kerkgebouw of een kapel, maar de plek kan ook gecreëerd worden door middel van planten of een (kamer)scherm.

Houdt de aankleding van de ruimte eenvoudig. Door eenvoud ontstaat ruimtegevoel. Denk bij de inrichting aan een paar vriendelijk ogende stoelen, een bankje, enkele bidstoelen, een standaard met kaarsen, een plateau met waxinelichtjes bij een meditatieve afbeelding, zoals een icoon, een schilderij of een hongerdoek. Je kunt ook een plek van aandacht vormen bij de gedachteniskruisjes voor de overledenen. Er kan een intentie- of voorbedenboek worden neergelegd. In de ruimte kan ook een zogenaamde seizoenstafel staan met een compositie van natuurlijke materialen zoals hout, takken, gras, schelpen, droogbloemen, bladeren en (boom)vruchten. Denk ook aan teksten ter overweging of meditatie, teksten die mensen mee kunnen nemen (al dan niet tegen betaling).

Voor zover passend kan er in de ruimte zachte religieuze, meditatieve, instrumentale en/of koormuziek ten gehore worden gebracht. De muziek begeleidt dan als het ware de stilte.

Het is om veiligheidsredenen maar ook met het oog op de zorg voor de bezoekers wenselijk dat er een vrijwilliger op de achtergrond aanwezig is. Deze vrijwilliger kan zo nodig worden aangesproken. Het is fijn als er de mogelijkheid is voor gesprek met iemand die hiertoe is toegerust, of dat verwezen kan worden naar zo'n persoon.

Een eenvoudige schriftelijke begeleiding van de plek van stilte en van het kerkgebouw werkt ondersteunend. Hierin wordt verteld over de geschiedenis van het gebouw en de inrichting ervan, alsook iets over de geloofsgemeenschap zelf. Mogelijk biedt de kerknaam aanleiding iets te vertellen: Waarom deze naam? Welke betekenis heeft deze voor de geloofsgemeenschap? Welke betekenis kan eventueel een patroonheilige nog hebben? Denk ook aan een contactadres waar mensen desgewenst terecht kunnen.

In grote en/of drukbezochte kerkgebouwen is het soms mogelijk een koffieruimte in te richten met een tafel met literatuur en allerhande relevante informatie. Deze koffieruimte mag echter het rustig vertoeven in de plek van stilte door de bezoekers niet verstoren. Een aparte koffieruimte, goed afgeschermd van de plek van stilte, is dan ook te verkiezen.

Enkele groepsactiviteiten voor voorbijgangers, toeristen en recreanten. Ook geschikt voor mensen uit de geloofsgemeenschap zelf:

✓ *Waarnemen:* Om in contact te komen met de inrichting van een kerkgebouw die een uitdrukking vormt van geloven oefenen in het met aandacht waarnemen, zonder oordeel.

Werkwijze: De groep gaat in kleine groepjes (drie à vier personen) uiteen. De kerkruimte wordt zodanig onder de groepjes verdeeld dat de hele ruimte door de groepjes gezamenlijk ingenomen wordt. Elk groepje bekijkt een bepaald gedeelte van de kerk nauwkeurig. Richtvragen zijn onder meer:

- Wat zie je?
- Hoe is de lichtval?
- Hoor je geluiden?
- Hoe is de architectuur (alleen beschrijven, niet zeggen watje ervan vindt)?
- Welke voorwerpen, beelden, afbeeldingen en dergelijke zie je?

Na ongeveer twintig minuten komen de groepjes bij elkaar. Plenair wisselen de groepsleden uit wat zij gezien en gehoord hebben. Hoe was het om dit te doen? Wat is ervaren?

✓ *Voorwerpen:* Door als het ware in gesprek te gaan met een element dat in de kerkruimte aanwezig is, verkent de betrokken persoon de betekenis van dat element voor hem of haarzelf.

Werkwijze: Elk groepslid zoekt in de kerkruimte een voorwerp, een beeld van een heilige of wat ook maar aanwezig is, dat de interesse wekt. Iets waar op de een of andere manier de aandacht naartoe gaat. Ieder gaat naar het gekozen object toe en bekijkt dat aandachtig.

- Wat zie je?
- Wat ervaar je daarbij?
- Weet je wat er in de bijbel of in de christelijke traditie hierover gezegd wordt?
- Probeer eens in gesprek te gaan met het voorwerp: wat wil je het vragen? Wat wil je vertellen? Wat voor antwoord zul je krijgen?

Na ongeveer twintig minuten komen de groepsleden bij elkaar en vertellen elkaar wat 'hun object' hen te zeggen heeft.

✓ *Stilte:* Er is zogenaamde uiterlijke stilte als er geen geluiden van buitenaf gehoord worden, en innerlijke stilte, de stilte in jezelf. Zo ook met geluiden: deze zijn van buitenaf te horen, maar ook van binnenuit, bijvoorbeeld de gedachten en 'stemmen' in jezelf, of fysieke geluiden zoals bijvoorbeeld uit je buik. Naar beide, de geluiden en de stilte, kan uitdrukkelijk de aandacht gebracht worden om zo nog meer de mogelijkheid van stilte bewust te worden.

Werkwijze: De groepsleden gaan (zo mogelijk) in een kring zitten. Midden in de kring worden kaarsen aangestoken. De oefening *luisteren in stilte* begint met een ontspanningsoefening:

- Sluit de ogen of houd ze iets geloken.
- Loop in gedachten je lichaam langs, begin bij je voeten en ga dan omhoog: je benen, armen, schouders, gezicht, hals, buik, borst, enzovoort.
- In gedachten laat je je spieren meer en meer los.
- Adem rustig in en uit. Bij elke uitademing voel je je meer ontspannen worden.

Vervolgens wordt 'geluisterd' naar geluiden en naar de stilte. Dit zonder een oordeel ergens over te hebben. Wees vriendelijk voor jezelf. Een ieder gaat ongeveer drie minuten 'naar buiten horen': wat is er te horen? Bijvoorbeeld de bus die buiten optrekt, een kind dat hard iets tegen een ander kind schreeuwt.

Dan gaat ieder ongeveer drie minuten 'naar binnen horen': hoor je fysieke geluiden? Welke gedachten heb je? Wat voel je op dit moment?

Daarna gaat ieder luisteren naar de stilte. Eerst wordt drie minuten de aandacht gericht op de uiterlijke stilte en daarna op de innerlijke stilte, de stilte in jezelf. Ook als er geluiden zijn, kun je de stilte horen wanneer je erop gericht bent.

Plenair is er tot slot een nagesprek: Hoe is deze oefening ervaren? Hoe was het om te luisteren in stilte?

Kunst

Kunst neemt in het kerkgebouw een uitzonderlijke plaats in. Kunst is een vorm die soms beter gevoelens en (geloofs)-belevingen tot uitdrukking kan brengen dan woorden. Ze kan de beschouwer uittillen boven tijd en ruimte. Ze kan iets laten zien van maatschappelijke bewogenheid en van gevoelens als angst, wanhoop en verdriet. Kunst kan ook gewoon 'mooi' zijn.

Kunst in de kerk kan helpen om nieuwe associaties bij bijbelse thema's, zoals bevrijding en schepping, lijden en opstanding, op te roepen. Kunst kan ertoe bijdragen tot een nieuwe geloofsbeleving te komen. Kunst in de kerk kan ook een meditatief aspect hebben. Dit speelt vooral in de abstracte kunst een sterke rol. Kijkend naar vormen en kleuren kunnen mensen in zichzelf verzinken, tot rust komen en dichterbij bronnen van waarde komen. Dit kan nog versterkt worden door (orgel)muziek.

Exposities

Exposities in de kerk kunnen van één kunstenaar zijn, maar ook van meerdere kunstenaars. In het laatste geval gaat het dan meestal om een thematische tentoonstelling. De expositie kan een rol vervullen bij een viering maar dat hoeft niet. Het kan ook gebeuren dat de kerkruimte voor een expositie gehuurd wordt door een plaatselijke culturele instantie.

Verder kunnen exposities gehouden worden van bijzondere voorwerpen of afbeeldingen uit de streek of directe omgeving. Voorwerpen en afbeeldingen die iets vertellen van de profane en/of religieuze geschiedenis.

Wanneer een parochie zelf een rijke kunstverzameling heeft, dan kan gezorgd worden voor rondleidingen. Het is belangrijk (vrijwillige) medewerkers te vinden die de spirituele dimensie van een kerkgebouw en de inrichting ervan kunnen duiden, en toeristen, recreanten en andere bezoekers in de gelegenheid kunnen stellen deze dimensie te ervaren. Een 'schriftelijke rondleiding' die elke bezoeker bij de ingang van de kerk kan pakken, is in ieder geval aan te raden. Eventueel ook een rondleiding in het Engels en/of Duits.

Groepsactiviteit:

✓ *Kunstkijken*: Een verbinding maken tussen het verhaal van het kunstwerk en het verhaal van de beschouwer ervan: de betekenis van een kunstwerk voor jezelf ontdekken.

Werkwijze: Bij het kijken naar kunst gaat het allereerst om het 'schouwen': het nauwkeurig waarnemen van wat tentoongesteld is. Vervolgens kan nagegaan worden wat nu eigenlijk door het kunstwerk uitgedrukt wordt. Ten slotte kan de betekenis die het kunstwerk voor de schouwer heeft, ontdekt worden.

De groep kan voor een kunstwerk plaatsnemen en *stapsgewijs* zich de afbeelding of kunstobject eigen maken. Eerst ieder afzonderlijk. Daarna kan in een gesprek de stappen nog eens doorlopen worden.

Stap 1: *Nauwkeurig waarnemen*

Wat is er te zien? De volgende vragen kunnen hierbij behulpzaam zijn:

- Welke kleuren zie je? Zijn het felle kleuren of zijn het pasteltinten? Zijn het kleuren die het afgebeelde in het echt ook heeft, of heeft de kunstenaar met opzet andere kleuren genomen? Zo ja, wat zou daar de reden van kunnen zijn?
- Welke vormen zie je? Ronde, vierkante of driehoekige? Heeft het afgebeelde dat in het echt ook zo? Zo niet, wat zou daar de reden van kunnen zijn?
- Hoe staan de mensen en/of dingen ten opzichte van elkaar (compositie)? Waar kijken de mensen naar? Kijken ze elkaar aan?
- Wat staat er op de voorgrond? Is er perspectief in de afbeelding te zien?
- Waar komt het licht vandaan? Is het licht fel of juist zwak?
- Welk materiaal heeft de kunstenaar gebruikt: olieverf, aquarelverf, pastel?

Stap 2: *Uitdrukking van het kunstwerk*

- Welk gevoel drukt het kunstwerk uit? Bijvoorbeeld: vreugde, angst, wanhoop, verwarring, boosheid, verdriet, rust, vrede.
- Wat zou de kunstenaar met het kunstwerk tot uiting willen brengen?

Stap 3: *Betekenis voor de schouwer*

- Word nu even stil. Ga dan na wat het kunstwerk jou persoonlijk te zeggen heeft. Wat raakt je? Wat irriteert je? Welke gedachten komen boven?

Muziek

Muziek is in de kerk een vertrouwde bekende. Het samen zingen verbindt, geeft ruimte aan gebeurtenissen, emoties en religieuze gevoelens. Muziek heeft een belangrijke plaats in de liturgie.

Muziek doet veel met mensen. Evenals kunst kan muziek mensen uittillen boven tijd en ruimte. Muziek raakt aan een diep gevoel zonder dat je er woorden aan kunt geven. Ook moderne muziek heeft een eigen zeggingskracht. Muziek veronderstelt een wisselwerking tussen mensen die de muziek maken en mensen die ernaar luisteren. De expressie van muziek krijgt betekenis bij de luisterende ander. In het kerkgebouw kunnen geregeld concerten gegeven worden die voor ieder toegankelijk zijn.

Aan bezoekers van een kerkgebouw kun je duidelijk maken wat de betekenis is van muziek in de liturgie door middel van schriftelijk materiaal, muziekuvoeringen of door het spelen van Cd's.

Behalve concerten kun je ook denken aan korte middagmeditaties en/of vespervieringen waaraan kerkmusici hun bijdrage leveren. Voor alle muziekactiviteiten geldt dat een goede voorbereiding noodzakelijk is. Een aantrekkelijk programma en een goede publiciteit zijn zeker nodig.

Lied en poëzie

In de kerk klinken dikwijls psalmen, poëtische teksten en liedteksten uit de bijbel. Deze teksten zijn vaak inspirerend, troostend en/of leerzaam. Er zijn ook seculiere liedteksten en gedichten die veel te zeggen hebben. Hetzelfde geldt voor gezongen liederen, songs.

Liedteksten en gedichten kunnen worden gebruikt als begeleidende teksten in een stille ruimte in het kerkgebouw, als teksten om mee te nemen, maar ook tijdens een bijeenkomst die georganiseerd is rond een thema, een dichter, liedschrijver of muzikant. Of tijdens een bijeenkomst waar een collage van gedichten, liedteksten, zang en muziek ten gehore wordt gebracht. De liedteksten en gedichten kunnen eventueel door middel van een tentoonstelling worden aangeboden. De teksten kunnen in verband staan met een thema, zoals liefde, vrede, vreugde, verdriet, geboorte en dood. Of met een bepaalde schrijver die een relatie onderhoudt met de lokale kerk, met de seculiere gemeenschap of met de streek.

In ieder geval moet duidelijk zijn waarom deze teksten worden aangeboden. Het voordragen van gedichten en/of liedteksten vergt oefening. Zowel de gasten als het voor te dragen materiaal verdienen een respectvolle en kundige presentatie.

Dans

In alle tijden hebben mensen gedanst. Dansen geeft plezier, appelleert aan vrijheid en harmonie. Voor sommigen is dans een vorm van bidden, voor anderen een vorm van meditatie, waarbij uiting gegeven wordt aan religieuze gevoelens.

Dans is voor veel mensen een nog wat onbekende en misschien wel gevreesde uitingsvorm. In het kader van een open kerk is evenwel te denken aan een kennismakingsavond met religieuze dans voor bezoekers, toeristen en/of recreanten. Zowel tijdens een (vesper)viering als tijdens een meditatieve bijeenkomst kan dans een plek hebben. Er zijn in het land adressen van dansers en dansgroepen die graag een uitvoering willen verzorgen of een kennismakingsbijeenkomst willen begeleiden. Zie bijvoorbeeld de website www.7evendehemel.nl. Op deze site staan verschillende mogelijkheden vermeld, zoals dramatische en dansante werkvormen en dans in de liturgie.

Verhalen

Vanzelfsprekend worden er in de kerk bijbelse verhalen verteld. Soms wordt ook geciteerd uit chassidische verhalen of de verhaallijn van een sprookje, film of toneelstuk wordt benoemd. Het zijn altijd verhalen die er toe doen. Ze gaan over menselijke hebbelijkheden maar ook over grote en kleine belangrijke momenten in mensenlevens.

Buiten de vieringen om kunnen in een open kerk verhalen worden verteld. In gebieden met veel toeristen en recreanten kunnen gedurende de week een of meerdere momenten hiervoor worden gekozen. Verhalen voor jong en oud of voor specifieke groepen. Wel verhalen die een zekere betekenis hebben. Denk aan streekverhalen, volksverhalen, sprookjes, levensverhalen van bekende

plaatsgenoten, (levens)verhalen van mystici, streeklegenden, bijbelse en andersoortige verhalen rond een thema (zie ook de verhalenbank op de website www.meertens.nl) In veel van deze verhalen is achteraf betekenis gegeven aan bijzondere gebeurtenissen en mensen. Deze verhalen strekken ter lering maar ook ter vermaak.

Een verhaal vertellen is een kunst. De verteller moet niet alleen duidelijk en met gevoel kunnen spreken en het verhaal in hoofdlijnen kennen, maar moet het zich ook eigen maken.. Voorlezen kan ook, mits dat goed gebeurt, maar is natuurlijk veel minder levendig.

Kinderen, schoolklassen en andere groepen

Laat kinderen en jongeren kennismaken met de traditie van geloven en de geloofsuitingen in de kerk in hun eigen omgeving. Nodig hen uit om na te gaan of ze zelf de kerk wat te vertellen hebben op wat voor manier dan ook.

Nodig schoolklassen eens uit om op een ochtend of middag het kerkgebouw van binnen te verkennen. Geef de kinderen of de jongeren uitleg over wat er zoal in het kerkgebouw staat en waarvoor het dient. Vertel hen ook iets over de geschiedenis van het kerkgebouw en van de geloofsgemeenschap. Laat hen wat snuffelen in de ruimte. Vraag hen vooral ook wat zij zelf van een kerk vinden en verwachten. Wat willen ze? Zouden ze zelf willen bijdragen aan de kerk, bijvoorbeeld door het maken van muziek of door het exposeren van eigen kunstuitingen?

Deze activiteit kun je voor elke specifieke doelgroep doen. Houd bijvoorbeeld eens een open middag voor verstandelijk gehandicapten uit de buurt. Laat hen aan het kerkgebouw 'snuffelen' en geef uitleg op hun niveau over de voorwerpen die er in het kerkgebouw staan.

✓ *Kinderkerk*: 'Een rondleiding is niet leuk, je moet de kerk zelf ontdekken!' Met dit motto bracht de OK Kinderkerkcommissie tien jaar geleden de *Kinderkrant voor de zomer van 1999, te gebruiken tot 23 september 2039* uit met als titel "Kerken ontdekken". Zeventig pagina's bomvol informatie, puzzels, *werkjes*, en heel veel illustraties speciaal voor kinderen. Onder andere over de bouw van kerken, de soorten kerken, het exterieur en het interieur. Ook het hierboven al genoemde 'kerkramen maken' komt natuurlijk voor de kleintjes aan bod.

Voor belangstellenden is de krant misschien via Rina Homan nog wel te verkrijgen en anders kunt u voor een kopie bij Han van Peer op het bisschoppelijk bureau terecht.

Verhaal

Het Verhaal van God

Toen God na lang aarzelen weer eens naar huis ging, was het prachtig weer; een dag als vandaag. En het eerste wat God deed was de deuren van zijn huisje eens lekker tegen elkaar openzetten, zodat in zijn pand de stof zou doorwaaien.

En God dacht: voordat ik ga eten loop ik nog een eindje om.

En hij liep de heuvel af naar het dorp, waarvan hij zeker wist dat het er lag.

En het eerste wat God opviel was dat tijdens zijn afwezigheid iets was gebeurd dat hij niet herkende. Midden op het plein stond een massa, met een koepel, en een pijl die pedant omhoog wees.

En God rende met een noodgang de heuvel af, stormde de monumentale trap op, en bevond zich in een akelige, kille, naargeestige, tochtige, halfduistere ruimte. En die ruimte hing vol met allerlei merkwaardige beelden; veel moeders met kind met hoepeltjes boven het hoofd, en een bijna sadistisch beeld van een gozer aan een latwerk. En de ruimte, de ruimte werd verlicht door een aantal geelwitte, druipnatte substanties waar licht uit lekte.

Hij zag ook een onwaarschijnlijke hoeveelheid kereltjes rondlopen met donkerbruine en zwarte jurken; met allerlei bundels onder d'r lui oksels, die zelfs op een afstand muf roken.

'Kom jij eens hier. Wat is dit?'

'U schertst. Dit is een kerk, meneer. Dit is het huis van God, vriend.'

'Ah... Als dit het huis van God is, jongen; waarom bloeien hier dan geen bloemen, waarom stroomt hier dan geen water, waarom schijnt hier de zon dan niet, knaap?'

'Dat weet ik niet.'

'Komen hier veel mensen, jonkie?'

'Het loopt de laatste tijd een beetje terug, meneer.'

'En hoe komt dat, denk jij, of denk jij soms niet, joh?'

'Het is de duivel. De duivel is in de mensen gekropen. De mensen denken vandaag aan de dag allemaal dat ze God zelf zijn, en zitten liever met de derrière in de zon, meneer.'

En God liep vrolijk fluitend de kerk uit, het plein op. En daar zag 'ie op een bank een man zitten, in de zon.

En God schoof naast het mannetje, sloeg zijn benen over elkaar, en zei:

'... collega!'

Herman van Veen

Websites:

Een greep uit het grote aanbod van leerzame en informatieve websites:

www.iwr.nl

Site van de Stichting Interkerkelijk Werkverband voor de Recreatie. Bedoeld voor iedereen die vanuit een kerkelijke verbondenheid werkt voor recreanten en toeristen. Een site met praktische informatie en een overzicht van activiteiten in Nederland.

www.idee-en-kerk.nl

Talrijke ideeën die door mensen uit diverse kerken aangeleverd zijn. Over liturgie, pastoraat, spiritualiteit en vorming en toerusting in brede zin.

www.levedekerk.nl

Deze website biedt informatie aan mensen in plaatselijke kerken en parochies die vorm willen geven aan een open en gastvrije kerk.

www.kerkenwereld.nl

De website van Stichting Kerk en Wereld, een stichting die vanuit christelijk oecumenische inspiratie actief wil zijn op het grensvlak van geloof en samenleving. De stichting zoekt verbinding van spiritualiteit, engagement en kennis.

www.zinweb.nl

Een interactief trefpunt voor spiritualiteit en zingeving. Een verzamelpunt waar mensen met interesse in spiritualiteit en zingeving elkaar kunnen ontmoeten en inspireren. De site heeft links naar [zinzoeken.nl](#); [zinprofiel.nl](#); [zingids.nl](#); [e-zine.nl](#).

www.bijbelencultuur.nl

De bijbelboeken in de Nieuwe Bijbelvertaling met verklarende aantekeningen en met 'terzijdes' die de invloed van bijbelpassages op de Nederlandse cultuur laten zien.

www.meertens.nl

Documentatie van de Nederlandse taal en cultuur en onder meer een verhalenbank.

www.religieuserfgoed.nl

Site van Stichting Kerkelijk Kunstbezit te Utrecht. Met het Objecten ABC: een trefwoordenlijst van voorwerpen die zich bevinden in Nederlandse kerken en kloosters. Ook zijn kunstvoorwerpen in andere religieuze gebouwen te bekijken.

www.docete.nl

Op deze website wordt divers religieus materiaal aangeboden. Onder meer beeldrijk materiaal vanuit de relatie kunst en spiritualiteit.

www.kerkspeelplein.nl

Een website van de Protestantse Kerk in Nederland en Jantje Beton. Wanneer een kerk over een ruim kerkplein beschikt, kan een kerk daar ten behoeve van kinderen creatief mee omgaan. Op deze site staan daar diverse suggesties voor.

www.kfa-filmbeschouwing.nl

Een website over speelfilms die én artistieke kwaliteit én levensbeschouwelijke diepgang hebben met bijbehorende informatie.

www.movieshatmatter.nl

Een initiatief van Amnesty International om door middel van filmvertoningen en debatten ogen te openen voor mensenrechten: *"Wij geloven dat het medium film weerstand kan bieden aan onverschilligheid en cynisme en dat het een 'gezicht' kan geven aan bedreigingen van individuele vrijheid en waardigheid."*

www.vomhimmelhoch.nl

De stichting *Vom Himmel hoch* streeft naar een grotere waardering voor historische kerken en de hieraan verbonden cultuur. Zij wil verschillende devote tradities bijeenbrengen en een verbinding leggen tussen oude en hedendaagse cultuur.

B.10. Bezoekers, wat zoeken zij?

Wat verlang je?

Utrecht is een stad van kerken. Zo heeft onze stad drie kathedralen: de Dom, die bij de reformatie protestants is geworden; de Rooms-katholieke Katherinakathedraal en de Oud-katholieke Gertrudis-kathedraal. En verder heeft

elke christelijke groep wel een parochie of gemeente in Utrecht. Al die kerken zijn een uitnodiging om `verder' te kijken. Kerken hebben iets zeer irrationeels omdat ze geen economisch rendement hebben. Daarom zijn kerken als `open plekken' in een stad, zonder nut en daarom des te belangrijker. Zo is het met alle mooie dingen in het leven: ze hebben vaak geen `nut', maar je wil ze niet missen!

Een verloren moment in de stad? Loop maar eens even een kerk binnen. De stilte komt je er tegemoet, de muziek van het orgel is een weldaad voor je oren, de ingetogenheid van mannen en vrouwen die er bidden wekt je ontroering ...het contrast met de haast van de stad is groot. Je voelt je gelijk anders. Minder bedreigd. Het imago zit de kerk niet echt mee. De kerk komt over als keurslijf van `veel moet en nog meer niet mogen'. Dat is jammer. Niet dat de kerk er zelf ook geen schuld aan heeft, want dat is wel degelijk het geval. Toch staat de kerk eigenlijk voor `ruimte bieden' opdat je jezelf zou kunnen zijn. Dat wil niet zeggen dat de kerk alles moet goedkeuren wat mensen doen. Je hebt zelf ook wel de nodige zelfkritiek. Maar dat je in de kerk welkom bent, wie je ook bent, dat is belangrijk! En datje welkom bent, ervaar op zo'n ogenblik als je de hele stad achter je kunt laten en een kerkgebouw je een plekje biedt om heel even te schuilen.

In het evangelie wordt verteld hoe er bij het begin van Jezus' openbare optreden geïnteresseerde mensen op hem toekomen. Denk je dat Jezus hen tegemoet ging met een hele rij van geboden? Integendeel, hij stelt hen een vraag: wat verlangen jullie? Misschien hoor je in de stilte van het kerkgebouw wel de echo van die vraag: wat verlang je? Ja ...wat verlang ik nu eigenlijk? <<

(+Joris Vercammen in Straatnieuws, daklozenkrant Utrecht, november 2008.)

"Ik vind het gewoon leuk een mooi gebouw te bekijken, zeker als het een oud kerkgebouw is, een kathedraal of zo. De glas-in-loodramen spreken me aan en de beelden die er zijn. De cultuur en de stilte."

Wat spreekt je aan als het zo stil is?

"Het contrast vooral. Dan kom ik uit de drukte van de stad waar veel mensen zijn, veel autoverkeer, en dan is het zo heerlijk stil in de kerk. Mensen fluisteren. Het is apart dat dat zo samen kan bestaan: stilte en drukte."

Wat hebben de ramen en de beelden in een kerk je te zeggen?

"De beelden spreken me aan, omdat ze zo oud zijn. De gedachte dat mensen die beelden vroeger gemaakt hebben, heel lang geleden, doet me op de een of andere manier wat. En door die glas-in-loodramen zie je zo'n mooie lichtval. Je ziet de zonnestralen in banen op bepaalde gedeelten van de kerk schijnen. Dat vind ik prachtig."

Heeft het voor jou ook iets met spiritualiteit te maken?

"Ja, dat er meer is dan je ziet en hoort."

Kun je dat beleven wanneer je een kerk binnenstapt?

"Misschien als ik er open voor sta... " <<

"Ik zoek vooral een moment van rust, van stilte. Als ik zo in een drukke stad loop, heb ik daar dan behoefte aan. Ik ben me er niet zo van bewust waarom ik dat doe, maar ik denk dat ik dan stil wil staan bij de essentie van het leven. Soms lijkt alles zo oppervlakkig. Ik wil dan mijn gedachten bepalen bij dingen die belangrijk zijn, die er echt toe doen. Ook bewust denken aan mensen die belangrijk voor me zijn."

Wat doe je dan wanneer je een kerk binnenstapt?

"Ik steek, wanneer dat kan, een kaarsje aan. En dan denk ik aan de mensen die me dierbaar zijn of aan een speciale gebeurtenis. Iets dat net in de wereld gebeurd is en wat me bezighoudt. Vaak ga ik ook even zitten.

"Kom je vaker in de kerk?"

"Nee, eigenlijk niet. Ik ben niet bewust op zoek naar God of zoiets. Het is, denk ik, ook nostalgie. Een verlangen. Dit heb ik bijvoorbeeld ook wel eens wanneer ik naar religieuze muziek luister."

Kun je iets meer zeggen over dat verlangen?

"Het is voor mij vooral een verlangen naar geborgenheid. Een verlangen ergens bij te horen. Een verlangen bij al die mensen uit de traditie te horen, al die mensen die door de eeuwen heen hun geloof beleefd hebben, ook in de kerk. Wanneer ik bijvoorbeeld beelden van mensen in de kerk zie, dan voel ik mij met die mensen verbonden. Ik denk dan: zij zijn mensen geweest die op de een of andere manier zijn opgevallen in dienstbaarheid. En wat ik grappig vind, is dat het Engelse woord longing verlangen betekent, terwijl to belong erbij horen betekent. Verlangen en 'erbij horen' hebben kennelijk wat met elkaar te maken." <<

"Ik wil altijd graag de sfeer in een kerk proeven: stilte, kunst, lichtval. Ik vind het mooi als het licht door de ramen heen schemert. Ik kan stil worden van de rijke kleurschakeringen van een gebrandschilderd raam. Ik ga ook kijken hoe het orgel er uit ziet. Dan ben ik benieuwd of het een oud orgel is. Dat spreekt me aan. Ik bekijk de orgelpijpen en de versieringen. In heel oude kerken zie je soms nog fresco's. Dat vind ik schitterend: die afgeschilferde resten laten een verbleekt verleden zien. Ik kan dan mijmeren hoe de mensen vroeger leefden en dachten. Soms proef ik in de kerk een sfeer van eerbied en ontzag. Dat raakt me."

Wat doet de stilte in het kerkgebouw je?

"De stilte helpt me om met mezelf in contact te komen, een laagje dieper, zou je kunnen zeggen. Een enkele keer ervaar ik iets als een gewijde stilte: mijn ademhaling is dan dieper en ik voel mijn hart verwachtingsvol kloppen. Alsof het zeggen wil: hier kan iets gebeuren." <<

Het christendom is wereldwijd verspreid, elk land geeft daar een eigen uitdrukking aan. Ik vind het boeiend om die verscheidenheid te zien. Het geeft aan hoe mensen in al die voorbije eeuwen met hun geloof zijn omgegaan. Want dat geloof uit zich toch in het dagelijks leven, ook hoe je een kerk bouwt en inricht."

Wat spreekt je daarin aan?

"De pracht en praal in een kerkgebouw, of juist de afwezigheid daarvan, doet me wel wat. Een kerk is toch een ander soort gebouw dan bijvoorbeeld een stadhuis of een bibliotheek. Ik let er ook op hoe mensen de kerk weer verlaten. Hoe ze er als het ware afscheid van nemen. In elk land is dat weer anders. Zelf neem ik niet speciaal afscheid van het kerkgebouw door een kruis te slaan of zo, maar ik heb op de een of andere manier wel een gevoel van fascinatie." <<

B.11. Houd de kerk open.

Het onderhoud van de gebouwen en de inventaris drukt vaak zwaar op de schouders en ook op de begroting van een plaatselijk kerkbestuur. Gelukkig is de situatie in de OKK niet zo als in andere kerkgenootschappen die zich regelmatig genoodzaakt zien om kerken te verkopen of te slopen. Maar toch vormt de exploitatie van het kerkgebouw vaak een groot probleem.

Dit is niet de plek om hier al te uitgebreid op in te gaan, maar een aantal tips, met name ontleend aan de informatie van de Task Force Toekomst Kerkgebouwen (www.toekomstkerkgebouwen.nl) kunnen wellicht van pas komen.

Problemen bij de exploitatie: van probleem naar kans

Probeer anders naar het kerkgebouw te kijken. Probeer het te zien als een kans, niet als een probleem. Gebouwen hebben per definitie mogelijkheden. Gebruik het kerkgebouw om te innoveren, niet om te consolideren.

- ☞ Let op de specifieke waarde en mogelijkheden van het gebouw. Let op de bouwstijl, de uitstraling, het bijzondere van juist deze kerk. Verdiep je in de historie van het gebouw en de visie van de architect. Wees zuinig op de aanwezige kwaliteiten. Probeer de kwaliteiten van het gebouw bewust te gebruiken en te versterken. Zorg voor eenheid, harmonie en sfeer in het interieur. Een gebouw met een aantrekkelijke uitstraling zal men met meer plezier bezoeken.
- ☞ Stel het kerkgebouw zoveel mogelijk open voor het publiek. Bij een kerkgebouw dat toegankelijk is en uitnodigend, voelen meer mensen zich betrokken.
- ☞ Maak voor toevallige bezoekers duidelijk wat je te bieden hebt. Wat voor geloofsgemeenschap jullie zijn, wat er qua inhoud en vorm te beleven valt in de kerk. Zorg voor bescheiden en smaakvolle informatie. Zowel over de kerk waar je toe behoort, als over het gebouw vanuit cultuurhistorisch oogpunt. Houd altijd rekening met de blik van een buitenstaander en een mogelijk kortstondige impressie. Hou ook rekening met jeugdige bezoekers.
- ☞ Een kerk die opengesteld is biedt ook mogelijkheden voor inkomsten. Een bescheiden hoek voor de verkoop van producten die een relatie hebben met de kerk biedt mensen de mogelijkheid om de verbondenheid met het kerkgebouw concreet te maken, en iets daarvan mee naar huis te nemen. Zorg daarbij voor stijlvolle, professionele producten. Denk bijv. aan kaarten of informatieboekjes over het kerkgebouw, religieuze kunstvoorwerpen, producten met een mooie tekst ter overweging enz. Steek je licht op bij kerken waar men hier ervaring mee heeft.
- ☞ Maak creatief gebruik van de mogelijkheden die nevenruimtes, pastorie en kerktuin bieden. Soms is het mogelijk om de kosten van een kerkruimte te financieren uit de inkomsten die het gebruik van nevenruimtes opleveren.

Ga er samen voor

Probeer de neuzen dezelfde kant op te krijgen, gezamenlijk pal te gaan staan voor de toekomst van het gebouw en het verkennen van de mogelijkheden. Zet de zorgen

op een rij, maar plaats die in het juiste perspectief. Trek eens andere mensen aan bij de besluitvorming. Creatieve mensen en mensen met ervaring in het beheren van een gebouw of bedrijf. Benader de situatie vanuit verschillende ooghoeken.

Maak de eigen wensen voor de toekomst duidelijk

Probeer de eigen wensen duidelijk te krijgen, in het palet van mogelijkheden. Stel gezamenlijk de wensen op met betrekking tot de toekomst van het gebouw. Wanneer er een nieuwe oplossing moet komen om het onderhoud van een kerkgebouw te kunnen financieren, zijn er verschillende keuzemogelijkheden. Daarbinnen moet eerst een globale keuze worden gemaakt.

1. Behoud van het kerkgebouw, enkel voor de eigen kerkelijke activiteiten.
2. Behoud van het kerkgebouw voor de eigen vieringen, met incidentele nevenactiviteiten (via eigen organisatie of verhuur).
3. Behoud van het kerkgebouw voor de eigen vieringen, met daarnaast structurele nevenactiviteit (via vaste gebruiker in een deel van het gebouw).

Speciale acties voor de financiering

Zoek bij grote restauratieachterstanden naar nieuwe manieren om geld en steun te creëren, bijvoorbeeld bij de lokale overheid (wijkintegratie- en stadsherstelgelden) of bij rijke particulieren en ondernemers, die bereid zijn tot substantiële schenkingen.

Ook in onze parochies zijn regelmatig speciale of ludieke acties voor verbouwingen gevoerd. Een zeer opmerkelijke actie was het Schiedamse project “Wolk van Getuigen” waarbij een kunstenaar pasfoto's bewerkte tot klassieke portretten. Donateurs konden deze in de glas in lood ramen van de gerestaureerde kerk laten plaatsen.

Een ander opmerkelijk voorbeeld van buiten de OKK is de restauratie van de Grote Kerk in Breda die door Albert Heijn en bierbrouwerij InBev gesteund werd. Zij brachten het historische Breda Bier opnieuw op de markt. Van ieder verkocht blikje doneerden de bedrijven 10 eurocent aan de kerk die werd afgebeeld op de verpakking van het Breda Bier.

Ga in overleg met partijen buiten de kerkgemeenschap

Probeer in gesprek met de gemeente te komen, op basis van mogelijke gezamenlijke belangen. De gemeente heeft soms meer mogelijkheden voor financiële ondersteuning dan je denkt. Het kerkgebouw kan ook van belang zijn voor de gemeente om bijv. bepaalde publieke functies te huisvesten.

Houd goed contact met burgers en kerkleden, en ga het overleg met ‘bezorgde burgergroepen’ niet uit de weg. Het zijn vaak mensen die het beste met de kerk en het kerkgebouw voor hebben. Benut die betrokkenheid.

C.5. Kaleo bijeenkomsten in Eindhoven, het vervolg.

Onder 'E.2. Nieuwtjes oktober 2008' in dit Cahier voor Parochieontwikkeling kwamen de Kaleo bijeenkomsten in Eindhoven ter sprake. Wij waren nog maar net van start. Hier het vervolg.

Nog even onze doelstelling: Mensen die naar ons toestappen de mogelijkheid bieden nader kennis te maken met onze kerk in leer en leven.

Uitvoering: begonnen met een persoonlijke benadering..

Nieuwe mensen die opduiken bij de kerkdiensten of via website informeerden wij over ons opzet. Ook via internet werd ons plan bekend gemaakt. Bij hen die positief reageerde maakte de pastoor een afspraak, meestal aan huis, voor een verkennend gesprek. Dit werd zeer gewaardeerd. Deze contacten waren een goede basis voor de start: er was ten minste iemand die zij al kenden.

In juli kregen deze mensen een eerste brief met de datum van de eerste bijeenkomst en de vraag hun voorkeur voor het tijdstip van samenkomen te melden.. Begin september volgde een tweede brief met de definitieve bevestiging van dag, uur, plaats en dagorde. Eind september 2008 vond de eerste samenkomst plaats op ons pastoraal bureau. De groep telde 10 personen, waarvan 2 begeleiders. Een iemand haakte al snel af. Wij waren nu ongeveer 5 maanden verder sinds het eerste persoonlijk gesprek had plaats gevonden.

Een goede voorbereiding: noodzakelijk! De eerste bijeenkomst, en ook de volgenden, vroegen een goede voorbereiding: naar doelstelling, naar vergadermethode, naar taakverdeling. En zeker ook naar inhoud. Immers de onderwerpen die de deelnemers zelf aandroegen, dwongen ons tot zelfreflectie. Het groepsproces, 'een mystagogische aanpak' liet, zij het nog onbewust, visie en praktijk van onze kerk proeven. Na een paar samenkomsten werd gezegd: hier kunnen wij zijn wie wij zijn; men slaat ons niet met dogma's rond de oren.

De eerste samenkomst werd een kennismakingsronde: wie wij zijn, uit welke hoek wij komen, wat verwachtingen er leven. De tweede samenkomst ging over gemeenschap: waarom zoeken mensen elkaar op; draagt men verantwoordelijkheid voor elkaar. De derde avond hadden wij het over de sacramenten en in het bijzonder over de eucharistie: mensen komen samen 'rond een kern', iets/iemand bindt hen. Reeds vanaf de derde samenkomst werd het onderwerp voor volgende keer door de deelnemers zelf vastgelegd. Kwamen onder andere ter sprake: verzoening onderling, spiritualiteit, verzoening in Christus, Goede week en Paaservaring.

Een vast stramien geeft duidelijkheid.

Wij komen eens per maand samen op ons pastoraal bureau, van 19.30u tot 21.30u. De avond begint met een 'thuis komen bij elkaar'; daarna wordt het onderwerp aangesneden als het al niet gebeurd is. Wij eindigen met een lied in de kerk. Er heerst een sfeer van respect en dit bevordert de openheid en het vertrouwen. Het lijkt dit te zijn waar deze mensen nood aan hebben: een veilige plek waar kan gesproken worden met elkaar en ieder aanwezig mag zijn zoals hij/zij is, zonder een dogmatische dwang. De band naar de kerk: zij wordt gelijkaardig ervaren; er is geen tegenstelling tussen leer, gezag, praktijk.

Nog enkele aandachtspunten:

- het proces bewaken
- samen op zoek, speuren naar Gods weg in ieders verhaal en naar verbindingen.
- iedereen moet op zijn wijze aan bod komen; de leeftijd van de deelnemers zit tussen de 35 en de 75 jaar en ook de achtergrond aangaande kerk en opleiding/werk is zeer verscheiden.
- het is goed met twee te zijn, om het proces te bewaken, elkaar aan te vullen en kleurschakering als waardevol te bevestigen.
- een voorbereiding is nodig. Hiertoe is de groep een uitdaging en een verrijking voor de begeleiders.

Nabeschouwing.

Was onze doelstelling nieuwelingen thuis te laten komen in onze leer en onze kerk, in de hoop dat zij de smaak te pakken krijgen, dan is tot nog toe het resultaat erg bevredigend: naar kerk en parochie toe vertaalt dit zich o.a. in ondersteuning bij het parochiaal leven en in lidmaatschap: 4 toetredingen en 2 gastleden tegen het eind van het werkjaar.

Maar nog meer is er gebeurd: opmerkelijk dat mensen, vreemden voor elkaar, van bij de aanvang een openheid aan de dag legden en de begeleiders daarin meenamen; geen onderscheid meer. Een diepere verbondenheid groeide en de kracht die hieruit ontstond, kende een weerslag in de naaste leefkring, aldus de verhalen.

Is dit mensenwerk? 'Was ons hart niet brandend in ons toen hij onderweg met ons sprak?' (Lukas 32).

In juni zit het jaar erop en zal een evaluatie komen. Maar nu reeds klinkt het unaniem: geen einde, verder doen. Het ziet het ernaar uit dat de aanvankelijke doelstelling zal gewijzigd worden: van kaleogroep naar verdiepingsgroep.

Wellicht zullen meerdere parochies gelijkaardige ervaringen hebben. Gelukkig maar. Het moge elkaar bemoedigen.

Piet Coemans

C.6. Goede week specials

Hilversum: De Palmprocessie

Schrikt men hier en daar terug voor een rondje om de kerk, in Hilversum trekt men zelfs door de wijk. De buurtbewoners zijn van te voren op de hoogte gesteld en uitgenodigd mee te lopen.

Op Palmpasen, zondag 5 april, gaan we in optocht door de kerk maar ook daar buiten, een rondje door de buurt. Een stoet van zingende en met takjes zwaaiende mensen, muzikanten en kinderen met vrolijk gekleurde palmpasenstokken. De processie is het begin van het verhaal van de Goede Week en grijpt terug op de intocht van Jezus in Jeruzalem. De liturgie van Palmzondag is als een ruwe samenvatting van alles wat er rond Pasen te beleven valt. Jezus wordt als een koning geëerd. Feest. En direct daarna de grote woorden van lijden, goddeloosheid, nederigheid. Voor je het goed in de gaten hebt, zit je midden in het verhaal van het einde van Jezus. Verraden, gevangengenomen, gemarteld, verhoord, terechtgesteld en in een graf gelegd. En dan naar huis. De Goede Week in. Of de Stille Week.

Arnhem: palmpaasoptocht

In de parochie Arnhem gaan de kinderen samen met de kinderen van de Baptisten gemeente in optocht met de palmpaas stokken door de wijk Molenbeke, waar beide kerken overburen van elkaar zijn.

Haarlem: palmpasen

Ook in Haarlem gaan de kinderen in optocht langs diverse kerken om daar de kinderen op te halen. De kinderen werden in alle kerken uitbundig onthaald door de kerkgangers. In een grote optocht komen de kinderen uiteindelijk in een verpleeghuis in het centrum van Haarlem om palmpasengezangen te zingen en hun palmpasenstokken uit te delen. Een geweldig initiatief dat door alle betrokkenen zeer wordt gewaardeerd!

Leiden: Lauden

“Voor iedereen die geïnteresseerd is in meditatie en spiritualiteit.”

Op initiatief van parochianen werden in de goede week elke ochtend om 7.15 uur de lauden geboden. Hierna werd een ontbijt aangeboden voor degene die dat wilde.

Doel van dit alles was een bijdrage te leveren aan de voorbereiding op Pasen, voor ieder die daar behoefte aan had. Een en ander was vooral gericht op de buurt.

De Goede week verliep dit jaar in Leiden anders dan 'anders'. Het nieuwe kosterpaar Edwin en Gesineke werkte samen met pastor Paul Brommet het idee uit om van maandag tot vrijdagochtend de dag te beginnen met "lauden". De lauden vormen het ochtendgebed van het zogeheten "Heilig Officie". Idealiter worden de lauden(=lofprijzingen) bij het ochtendgloren geboden, en wat dat betreft is het tijdstip van 07.15 u voor deze dagen goed gekozen. Zouden deze lauden in de Goede Week goed landen bij de parochianen, en wellicht nog gelovigen van buiten weten te trekken?, dat was de vraag die vooraf leefde.

De resultaten voor de eerste twee ochtenden(maandag 6 en dinsdag 7 april) waren veelbelovend: op maandag 17 mensen(waarvan twee kinderen), terwijl op dinsdag ruim twintig(waaronder drie kinderen) gelovigen de lauden meevierden. Op maandag gingen de gezangen nog geheel a-capella, terwijl op de dinsdagmorgen organist Jeroen de begeleiding verzorgde.

Na de lauden werd er gezamenlijk ontbeten. Gesineke had haar beste beentje voorgezet, en de deelnemers aan de lauden deden de ontbijttafel dan ook eer aan. Vervolgens ging een ieder zijn weegs, naar het werk of naar school, of weer anders. God was geprezen("ora"), en nu was het weer tijd voor werken in (en aan) de wereld geworden("et labora"). Samen biddend en werkend op naar het feest van de Paasmorgen, waarbij 5 ochtenden lang met lofprijzingen de dag wordt begonnen in het Leidse kerkgebouw.

De uitwerking lag bij de beheerders van het kerkcomplex en de pastoraal werker. De publiciteit werd gekoppeld aan publiciteit voor de uitvoering van de Matteüs Passion van Schütz op Palmzondag.

Er werden ansichtkaarten ontworpen en gedrukt in een oplage van 500 stuks. Als illustratie werd een fotofragment van een van onze muurschilderingen gebruikt. De kaarten werden in de buurt huis aan huis verspreid. In de twee weken voorafgaand aan de goede week werd aan onze kerkgangers gevraagd kaarten in hun eigen omgeving te verspreiden. Ook werd er een stapeltje kaarten naar de Vredeskerk en de Evangelisch Lutherse kerk gebracht. Met deze kerken werd ook samengewerkt met oecumenische vespers, waarbij de OK kerk gastvrouw was. Deze vespers vonden plaats op maandag, dinsdag en woensdagavond in de goede week. Ze werden geleid door resp. de OK pastoraal werker, de evangelisch-lutherse predikante en de PKN predikant.

In de lokale pers verscheen eveneens een bericht over de goede week activiteiten. Vooraf werd er positief op gereageerd. Er waren meer dan tien kerkgangers uit onze eigen kerk die zeiden een of meer keer de Laudens bij te wonen.

Voor de diensten zelf waren er liturgieblaadjes voor de gehele week om de mensen te helpen de juiste nummers te vinden in de boeken. Met uitzondering van de maandag was er steeds orgelbegeleiding.

De opkomst in de goede week was goed. Elke ochtend zaten er 15-22 mensen in de kerk. De kerkdeuren werden bewust open gelaten. Hiermee werden we letterlijk hoorbaar, terwijl er tevens gastvrijheid werd uitgestraald. De diensten werden bezocht door mensen van verschillende denominaties.

Het ontbijt werd niet door alle kerkgangers gebruikt. Gemiddeld waren er toch 12-15 mensen aan tafel.

Voor het bestrijden van de kosten werd een vrijwillige bijdrage gevraagd. Er werd ruimhartig gegeven.

Het is de bedoeling om van de laudens in de goede week een traditie te maken. Wij willen ook proberen om in de week voor kerst Laudens te houden, gezien het succes van de laudens in de goede week.

Het is prettig dat deze activiteit vanuit de parochie zelf op kwam. Daardoor was er een stevig draagvlak en kon een en ander snel worden georganiseerd.

Geert de Rijk en Paul Brommet.

Groningen: Goede Week Retraite

De parochie Groningen hield van 9 t/m 11 april in de Radboudkerk van Jorwert de Goede Week Retraite. De retraite werd geleid door aartsbisschop mgr Joris Vercammen en vond plaats op de middagen voorafgaand aan de vieringen van Witte Donderdag, Goede Vrijdag en de Paaswake. Elke retraite begon om 14.00 uur.

De bisschop begint de retraite met een inleiding over het thema van die dag.

Daarna is er een periode van stilte, die gevonden kan worden tijdens een wandeling of in de verstilde ruimte van de kerk.

De bisschop vervolgt de retraite met een inleiding over de liturgie van de viering van die dag.

Daarna wordt er gegeten. Na het eten vindt de viering plaats om 19.30 uur en de Paaswake om 21.30 uur.

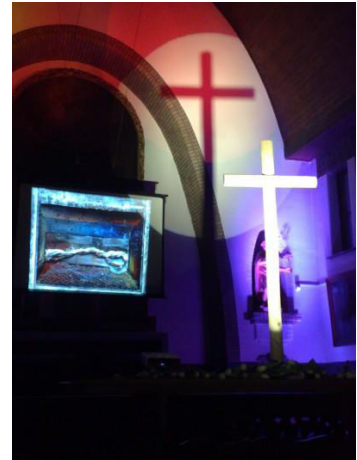
Amersfoort: Goede Vrijdag

Een bijzondere invulling van de avondviering op Goede Vrijdag 20.00u. in de oud-katholieke parochie op 't Zand te Amersfoort.

Met gebruikmaking van moderne middelen komen teksten, afbeeldingen en muziek uit een kruiswegstatie en gebeden voorbij. Desolate stilte tot slot op deze dag waarop het lijden en sterven van Jezus herdacht wordt.

Het was voor sommigen wel even wennen: het kale houten kruis stond uitgelicht in de altaarruimte en daar achter hing een scherm met daarop de eerste afbeelding van een kruisweg.

De afbeeldingen volgden elkaar op, omlijst door passende muziek en gelezen teksten door de pastoor en een lector. Na de kruisweg volgden gebeden en kon een bloem bij het kruis gelegd worden. De aanwezigen zongen tot slot samen in een kring een lied, waarna een ieder in stilte heen ging.

Amsterdam: Abrahammaaltijd op de Tweede Paasdag

De Amsterdamse parochie nodigde een ieder van harte uit om op de Tweede Paasdag te komen lunchen in de kerk van 13.00 tot 15.30 uur.

Er werden lange rijen tafels en stoelen in de kerk gezet en een eenvoudig driegangig maaltijd geserveerd.

De kosten zijn per couvert € 7,50 voor een maaltijd en een glas wijn. Dit is een initiatief van vier enthousiaste Oud-Katholieken die graag meer mensen naar de kerk willen trekken om de cultuur met een grotere groep mensen te delen. In de bijbel wordt ruim 600 keer over eten gesproken en er wordt maar 100 keer gebeden.

Een beetje jaloers kijken we naar de islam en het jodendom die door hun eetregels samen worden gebracht en zo prachtig verbondenheid tot elkaar vinden. Eten doe je immers samen en in de praktijk brengen de ramadan en pesach vrienden en familie bij elkaar. Ook hen die niet de moskee of synagoge bezoeken doen graag van harte mee aan de gezamenlijke maaltijden. Wij kunnen er zeker wat van leren.

Het wordt een Abrahammaaltijd: Abraham is de man die door de drie grote religies als aartsvader wordt genoemd en symboliseert doorgaans verbondenheid tussen deze religies. Het behoeft weinig verbeeldingskracht waarom we juist deze symboliek kiezen voor het Paasfeest van 2009.

Er is live muziek, er is een sommelier met goede wijn, en er wordt iets bijpassend verteld. Blijft er geld over dan wordt dit bestemd voor de restauratie van het orgel.

C.7. Egmond: wat er gebeurt richting gastvrijheid en openheid naar buiten toe

Bij iedere zondagse kerkdienst staat bij elke ingang een deurwachter die de kerkgangers verwelkomt/begeleidt en zo nodig van boeken voorziet. Speciaal voor de niet Oud-Katholieken, wat heel vaak voorkomt, vooral in het toeristen seizoen. In de maanden juni, juli en augustus is op de woensdagavond een Braderie die heel druk bezocht wordt. Er is een ploeg parochianen die de kerk dan hebben opengesteld, met een uitstalling van de paramenten e.d. Het resultaat is een stroom van mensen, met vele vragen over wat Oud-Katholiek inhoud, met vele positieve

reacties. Voor wie echt belangstelling toont, hebben we de brochure beschikbaar met het vuur voorop, waarin veel informatie over de Oud-Katholieke Kerk staat.

In juli en augustus worden er in de kerk op de maandagavond orgelconcerten gehouden waar ook heel veel belangstelling voor is.

Eenmaal per jaar functioneert de kerk nog echt als 'de kerk van het dorp', namelijk op de vooravond van de Visserijdag in juni. Dan worden de vissers herdacht die op zee gebleven zijn. Er is zang van de twee Egmondse shantykoren en de oud-katholieke pastoor spreekt een kort woordje. Naast sommige uitvaarten is dit eigenlijk het enige overgebleven moment waarop dorp en kerk min of meer met elkaar samenvallen.

Piet van Pel, Mattijs Ploeger

C.8. Vriendendienst in Krommenie

In de parochiekerk in Krommenie vond op 1 februari een Vriendendienst plaats.

De parochianen hebben Maria Lichtmis gekozen voor het vieren van een Vriendendienst. Zij vragen aan iemand uit hun kennissen- of vriendenkring om dit feest mee te beleven en deelgenoot te worden. Gelovigen staan niet alleen in deze wereld en willen open zijn naar de omgeving. Iedereen is vanzelfsprekend altijd welkom in de kerk, maar op deze manier wordt dat nog eens extra onderstreept.

Op Maria Lichtmis wordt de Opdracht van de Heer in de tempel gevierd. Deze feestdag valt 40 dagen na Kerstmis. Tijdens deze dienst worden de kaarsen gewijd en er is een kaarsenprocessie in de kerk.

Zondag 1 februari jl., het feest van Maria lichtmis was een speciale zondag. Wij hadden die dag een "vriendendienst" in onze kerk. Alle parochianen waren verzocht om een vriend of vriendin uit te nodigen voor deze dienst.

Pastoor Liebler en lector Age Kramer hadden een speciaal liturgieboekje gemaakt. Deze zondag hadden de gasten dus niet met 3 boeken nodig, maar konden zij met één boekje de hele viering mee beleven. Prettig was ook dat veel rituelen met cursieve teksten werden toegelicht.

De kerk was goed gevuld maar helaas waren er weinig "nieuwe" vrienden aanwezig. Het was wel een weerzien van veel oud-parochianen en bekenden. Een uitzondering was de vriend van Ben van Roode uit Sierra Leone, door Ben Obama genoemd.

Het kerkbestuur heeft de vriendendienst geëvalueerd en kwam tot de conclusie dat het een goede viering was met helaas weinig nieuwe gezichten. Besloten werd om volgend jaar toch weer een vriendendienst te houden op of rond Maria lichtmis. Misschien moeten wij toch uit onze schulp kruipen en gewoon, zonder selectie vooraf, vrienden of bekenden uitnodigen voor deze dienst.

C.9. Dordrecht: Middagpauze diensten

Luisterend naar de stilte: iedere woensdag van 12.30u tot 13.00u wordt gedurende de maanden oktober tot en met mei een middagpauzedienst gehouden in de parochiekerk van de H. Maria Maior aan de Voorstraat te Dordrecht.

Zomaar stilte, midden op de dag,
stil zijn
angelusgebed
psalm 43
woorden uit de Schrift
meditatief moment
eucharistie

Gelegenheid voor nagesprek
een kop thee
een boterhammetje
even bijpraten
dan weer verder gaan

Pastoor Klaas-Jan Homan besloot dit jaar de middagpauze diensten weer aan te bieden, het vorige seizoen had laten zien dat er onverwacht veel belangstelling voor deze momenten van rust, midden op de dag, was.

Een geregeld aantal van zo'n 12 tot 15 bezoekers tekende zich af en het initiatief werd gewaardeerd. De middagpauzedienst heeft zich ontwikkeld tot een laagdrempelig gebeuren met na afloop een kop thee, een boterham en een geloofsgesprek.

Nieuw is de thematische aanpak: in oktober het Onze Vader; in november "Heiligen zijn mensen die liefde bekwaam zijn" en in december "Dromen van vrede".

Belangstellenden komen nu eenmaal per maand samen voor een geloofsgesprek, voorafgaand aan de middagdienst.

Pastoor Homan: *Soms denk ik dat op zondag het heilig misoffer wordt opgedragen en dat we op woensdag de eucharistie vieren.*

C.10. Arnhem: volop nieuwe ideeën

1. Oprichten PR-werkgroep: 3 vrijwilligers die affiniteit hebben met externe communicatie.

Wervende plannen maken en zorgen voor de pr bij belangrijke activiteiten, verantwoordelijk voor de parochiebrief en nieuwsbrief, de website, folders en persberichten. Verslagen van de werkgroep gaan altijd naar het kerkbestuur, zodat zij erbij betrokken zijn en indien nodig op de rem kunnen trappen.

Het brainstormen met de pr-werkgroep is erg stimulerend. Er komen leuke initiatieven van de grond. Ook werkt de groep als klankbord, omdat elke activiteit ook wordt geëvalueerd. Door de externe communicatie zo sterk een thema te maken, word je als parochie attenter op welke signalen je uitzendt en hoe je gebruik hiervan kunt maken of signalen kunt optimaliseren.

2. Een huisstijl: Herkenbaar worden met een eigen identiteit die je ook uitademt.

Met enkele mensen is gebrainstormd over kernpunten van onze parochie, een logo, lettertype en kleur. Deze huisstijl komt op alle pr-materialen terug.

Mensen raken zo vertrouwd met wat je uitademt. Het wordt hun 'Willibrord', de clubkleuren. Ze zien meteen dat het van de parochie komt. Mensen van buiten de kerk zijn onder de indruk van de professionaliteit: 'deze kerk neemt zichzelf serieus'.

3. Een 'reclamebord': Mensen bij hun eerste confrontatie met de Oud-Katholieke Kerk direct kort en krachtig laten zien wat ze er kunnen verwachten. Een soort poster, ontworpen in de huisstijl en op foam waardoor het vrij veel kan hebben. Het is een soort mission-statement, waarin staat wat we willen zijn en waardoor we gekenmerkt willen worden. De tekst kan een basistekst voor folders en websites worden. Uit deze tekst halen we een aantal statements. De communicatie moet eerlijk zijn, zodat mensen niet van een koude kermis thuiskomen, maar je mag wel de positieve kanten belichten.

Het bord werkt als een trekker, met name als we op een andere locatie zijn. Het wordt voor mensen gemakkelijk te zien wie we zijn en daardoor worden ze of aangetrokken of niet. Als ze worden aangetrokken, dan is waarschijnlijk onze parochie echt iets voor ze.

4. Eigen folder: Naast de landelijke folder iets laten zien van het eigen gezicht van de parochie met foto's van activiteiten. Onze eigen accenten leggen en sterke kenmerken benadrukken. De tekst is door onze persschrijver geschreven naar aanleiding van kernpunten die de pastoor heeft geformuleerd. Beeldmateriaal komt uit ons digitale fotoarchief. Verder is de folder natuurlijk in de huisstijl uitgevoerd. Erg handig bij activiteiten. Bij concerten ligt er een stapeltje klaar en een op iedere bank. Ze worden altijd wel bekeken en meegenomen.

5. Concerten: Naamsbekendheid krijgen. Je verschijnt als organisator in de lokale bladen en op mededelingenborden. Je wordt bekend als een actieve kerk en het kerkgebouw als een plaats waar wat te beleven valt.

Eerst worden koren en musici benaderd. Het handigste zijn koren die al lang blij zijn met een plek om een generale repetitie met publiek te doen. Ook een debuutconcert is erg leuk. Maak een jaarprogramma en zet dat in een folder. Verspreid die, plaatst informatie op de website en geef iedere keer een persbericht uit. Op de dag zelf zorgen voor mensen bij de kassa, voor de drankjes en een inleidend praatje door de pastoor over het kerkgebouw en de Oud-Katholieke Kerk.

Een concert helpt mensen over de drempel om de kerk binnen te lopen en kan als opstap dienen om een dienst te bezoeken. Verder is het gemakkelijk dat een koor ook een eigen publiek meeneemt. De kerk wordt een cultuurdraagster en dat vergroot haar relevantie.

6. Nieuwsbrief: Mensen prikkelen tot deelname. Een snelle en flexibele informatievoorziening die per e-mail kosteloos is.

Elke maand een soort agenda met alle kerkdiensten, thema's en bijzonderheden, met andere activiteiten en een korte vooruitblik voor de maand erna. Deze wordt digitaal verstuurd aan de abonnees. Vooraf moet je dus mensen op de website de kans bieden zich gratis te laten abonneren. Iedere maand ontvangen mensen de nieuwsbrief zodat ze alles in de agenda kunnen schrijven. Maak ook een papieren versie voor de mensen zonder e-mail.

Als aanvulling op de parochiebrief werkt de nieuwsbrief uitstekend. Mensen zijn beter op de hoogte van wat er komen gaat. Verder wordt het beeld versterkt dat er veel in

de parochie te beleven valt. Je krijgt een mooi e-mailbestand, ook met adressen van nieuwe mensen.

7. Samenwerking met de wijkvereniging: De relevantie van de kerk voor de wijk vergroten. Door de kerk ter beschikking te stellen voor wijkactiviteiten krijgt de kerk een functie voor de wijk. Het wordt *hun* wijkkerk. Je kunt op den duur een vrienden van... groep oprichten, waarmee je geld kunt inzamelen voor de kerk. Verder heeft een wijkvereniging een eigen organisatie, waar je als kerk veel aan hebt. Contact leggen met de wijkvereniging is niet altijd eenvoudig, maar door een paar persoonlijke contacten kom je al snel verder. Het gaat vooral om openheid en de mensen te laten merken dat ze welkom zijn zonder dat je ze wilt bekeren. Je wilt juist iets voor ze betekenen.

Er staan verschillende activiteiten met de wijk in de planning, een barbecue, een culturele avond, een Sint-Maartenstocht. Allerlei activiteiten voor de wijk, waarin de kerk een centrale plek wordt. Verder vindt het zijn weerslag op kerkelijke activiteiten doordat de wijk daar op zijn beurt ook iets mee wil.

8. Vieren van de stadsheilige: Naamsbekendheid en relevantie krijgen. Vaak zijn kerken de stadsheilige vergeten. Door een speciale dienst te organiseren met een koor e.d. wordt de kerkdienst relevant voor de hele stad.

Er is een koor benaderd om de dienst muzikaal op te luisteren. We hebben informatie over Sint-Eusebius verzameld, een ikoon verzorgd en een persbericht uitgegeven. Op een vijfde zondag van een vakantie maand hadden we een bezoekersaantal van ruim boven het gemiddelde (40 op 23). Twee derde van deze mensen kwam van buiten de kerk. Een mooi feest. Het persbericht riep veel reacties op.

9. Speciale kinderactiviteiten: De kerk presenteren als kindvriendelijk en ouders prikkelen om met hun gezin naar de kerk te komen. Ouders vinden de kerk vaak goed om hun kinderen 'iets mee te geven'.

Naast een hoge frequentie van vieringen voor jong en oud en kinderkerk (beide maandelijks) hebben we speciale vieringen met Kerstmis en Pasen voorafgaande aan de nachtmis en paaswake. Hiervoor flyereren we in de wijk met een folder in de huisstijl.

Op beide zondagen dat er iets voor de kinderen is, zijn van de 30 kerkgangers er 10 beneden de 10 jaar. Bij de kinderkerstnacht en kinderpaaswake waren er zo'n 25 kinderen aanwezig, veelal uit de wijk. Mensen zijn erg onder de indruk van de grote kindergroep. Blijkbaar is deze kerk niet op sterven na dood!

C.11. Amersfoort: Gekregen om te delen; uit het nieuwe beleidsplan

Een bloemlezing uit het nieuwe beleidsplan 2009-2014 van de parochie Amersfoort.

Groeien in geloof betekent groeien vanuit een kern. In het evangelie horen we daar veel voorbeelden van, zoals van het zaad gezaaid in goede bodem, dat opgroeit en veel vruchten draagt.

We willen vier aspecten onderscheiden om te stimuleren en te ondersteunen:

- Allereerst van binnenuit, vanuit ieders eigen relatie met God. Groei in persoonlijk geloof.
- Vervolgens in de kring van mensen. In onze persoonlijke relaties en in onze relaties binnen en ook buiten de parochie. Groei in harmonie, in saamhorigheid en gastvrijheid bijvoorbeeld.
- De ruimte die daar is voor ieders eigen talenten en specifieke opdrachten. Voor ontwikkeling daarvan en bevestiging.
- Een basis en een vitaliteit die mensen aantrekt om ook deel uit te gaan maken van de parochie. Het aantal parochianen kan toenemen.

Bij het vieren:

- aandacht voor kerkbezoek op zondag: meer werken met uitnodigingen aan jonge gezinnen en proeve met themadienst en/of vriendendienst
- aandacht voor gebedsdiensten door de week, zo mogelijk in oecumenisch verband: wekelijks avondgebed, Taizévieringen, pinksternoveen, naast traditio-nele viering tweede mogelijkheid Goede Vrijdagviering verder ontwikkelen
- aanbod ontwikkelen voor liturgische begeleiding persoonlijke levensmomenten niet-leden: folder voor gemeentehuis m.b.t. huwelijksvieringen e.d.

Bij het leren:

- naast de catechese, ook kloosterweekenden voor jongeren organiseren;
- in de parochie is, in samenwerking met de Johanneskerk, een jongerenwerker actief. Zij organiseert twee-wekelijkse bijeenkomsten op zondag en verder ook een Paaswake voor jongeren. In 2008 begeleidde zij voor de eerste maal een jongerenreis naar Taize; Ook begeleidde zij een weekend, waarin jongeren van onze zusterparochie in Polen een bezoek brachten aan Amersfoort;
- Aandacht voor vorming ouders van jonge kinderen: een keer per jaar een thema-avond houden.
- Aandacht voor vorming van jongeren van 16 jaar en ouder: Taizereis en mogelijkheden onderzoeken om een Taizegroep op te zetten. Activiteiten ondersteunen die aangeboden gaan worden door de landelijke jongerenpastor..
- Aandacht voor volwassenenvorming: Onderzoek naar mogelijkheid en behoefte om jaarlijks spirituele bezinningsweekenden te organiseren voor parochianen.

Bij gemeenschap zijn:

- aandacht voor verbondenheid "oude" en "nieuwe" oud-katholieken en omgaan met pluriformiteit: voortzetting vormingsavonden (zie onder 2: leren)
- gastvrijheid, vóór, tijdens en na de diensten: Uitbreiding en toerusting deurwachten.
- aandacht voor ieders eigen talenten en eigen behoeften: gelegenheden scheppen om mensen actief bij diverse activiteiten uit te nodigen en te betrekken en jaarlijkse vrijwilligersavond voortzetten.
- onderlinge band vasthouden met name ook met jongeren 16+: activiteiten ondersteunen die aangeboden gaan worden door de landelijke jongerenpastor, adressenbestand op orde houden, zeker van deze groep en hen bij gelegenheid persoonlijk uitnodigen.

- band vasthouden met randkerkelijken: ledenlijsten goed bij blijven houden, toezenden Joris op 't Zand en eens per twee jaar voor deze mensen een gastendienst / vriendendienst organiseren en het bezoekwerk ondersteunen.

Bij de Oecumene:

In de huidige tijd worden helaas in ons land regelmatig kerken gesloten.

Ook juist daarom hebben de verschillende kerkgenootschappen elkaar nodig. Door krachten te bundelen laten we de maatschappij zien, dat we gezamenlijk op willen en kunnen trekken. Als kerken hebben we de opdracht eenheid na te streven.

Samenwerking op concreet gebied kan geestelijk verrijkend werken. Het is goed de samenwerking met de andere binnenstadskerken voort te zetten, dan wel uit te breiden.

- Uitbreiding oecumenische samenwerking in het kader van Open Kerk met de RK parochie, Evangelisch Lutherse gemeente en DoReJo gemeente;
- Samenwerking voortzetten met het Onze Lieve Vrouwengilde met betrekking tot de jaarlijkse Vrouwevaart;
- Vastenmaaltijden samen met de RK parochie mogelijk uitbreiden met andere binnenstadskerken;
- Eenmalige activiteit in de Joriskerk in verband met 750 jaar stad Amersfoort: "Amersfoort zingt", in samenwerking met de RK parochie, Evangelisch Lutherse gemeente, DoReJo gemeente en Leger des Heils.

Bij openheid:

Openheid in ons doen en laten behelst de hele samenleving. In onze kerk kunnen en willen wij onze ogen en oren open houden voor veranderende maatschappelijke ontwikkelingen. Onze identiteit en traditie mag hierbij echter geen speelbal worden. Gastvrijheid is een eerste vereiste om onze openheid te tonen. Door onze kerk open te stellen, hopen we daarnaast in te spelen op het motto "Groei", zoals dit via het synodale proces in de landelijke kerk tot stand gekomen is.

- Veel aandacht voor gastvrijheid, Open Monumentendag, divers wervend foldermateriaal, zoals o.a. boekje Maria Nu
- Representatie, o.a. folders verspreiden, promoten bijzondere vieringen bij bewoners in de omgeving van onze kerk (PR), contact met VVV, met name i.v.m. de rondwandeling en andere publicaties, concerten en tentoonstellingen, buiten vitrinekast up to date houden, website actueel en uitnodigend houden
- Samenwerking in de regio (pastoresoverleg, catechese en vrouwenvereniging)
- Samenwerking met de landelijke kerk: diaconaat t.b.v. de noden in en om Amersfoort, zending in ziekenhuiswerk door pastoor, bussen, oftewel parochianen dragen zelf hun geloof uit en maken zo reclame voor onze kerk.
- Uitbreiding openstelling en publiciteit: Openstelling kerk hele jaar door i.p.v. alleen in zomermaanden en toegankelijk maken van het kunstbezit, met name het Mirakelboek
- Oog houden voor ontwikkelingen op het gebied van communicatiemogelijkheden: volgen wat de landelijk aangestelde jongerenpastor doet en hier mogelijk op inspelen en mogelijkheid onderzoeken diensten uit te zenden naar aan huis gebonden personen

Bij beheer en behoud:

Een (ons) kerkgebouw is bedoeld als plek om samen te komen, samen kerk te zijn.

Om dat mogelijk te maken is zorgvuldige omgang met ons erfgoed een geschenk én een plicht. Een zakelijke benadering is soms onontkoombaar.

De waarde die de parochie hecht aan deze kerkplek blijkt uit de vele vrijwilligers die zich inzetten om ons kerkgebouw te behoeden en te bewaren.

De Commissie Bebouwde Eigendommen (CBE) en de Stichting Beheer en Behoud (Restauratie) Kunstbezit, het kostensteam en de schoonmaakploeg dragen bij aan een voortdurende aandacht voor het instandhouden van de gebouwen en de waardevolle inventaris.

- belangstelling voor historische waarden stimuleren: folders en gids
- herindeling verhuur parkeerplaatsen
- aantal bijeenkomsten CBE uitbreiden en intensiveren
- Exploitatiecommissie gebruik/verhuur gebouwen ingesteld
- Financiën helder en inzichtelijk houden
- Maatschappelijk verantwoord beleggen
- Budgettering, uitgewerkt, mondeling gecommuniceerd
- Organogram bijhouden, via de website
- Altaarruimte geschikt maken voor vieringen in diversiteit
- Mogelijkheden onderzoeken om het energieverbruik te optimaliseren.
- Geld uitsparen door dingen in eigen beheer te doen: tweemaal per jaar zelf een grote schoonmaak houden en kleine klussen structureel in eigen beheer uitvoeren
- Samenwerking zoeken met Amersfoortse organisaties als Museum Flehite, de gemeentelijke archeologische dienst, het Gilde van Amersfoort en de VVV.
- Ontwikkeling van een "eigen" Kerkbalansfolder voortzetten en telkens vernieuwen
- Vereenvoudiging van de procedure om via notariële aktes slim geld te geven aan de kerk: parochie informeren via parochieblad en bij kerkbalans

D.6. Bijbelse achtergronden bij het kerkgebouw

De wortels van het kerkgebouw als plaats van ontmoeting met God liggen in de joodse traditie. In de eerste Bijbelboeken worden plaatsen geheiligd door de ontmoeting met God. Het is God zelf die daarvoor het initiatief neemt. Zijn verschijning vraagt een bepaald gedrag van de mens, die daardoor aangeeft zich van de heiligheid van deze plek bewust te zijn. Een voorbeeld hiervan is de ontmoeting tussen God en Mozes bij het brandende braambos (Ex. 3: 1-6) en de wetgeving op de Sinaï (Ex. 129 en 20).

Al heel vroeg zijn er op het grondgebied van Israël altaren te vinden, die dienst doen om de band tussen God en zijn volk vorm te geven en beleefbaar te maken. Deze altaren hebben een bijzondere betekenis, die onder andere blijkt uit het asielrecht dat daar geldt. Wie in levensgevaar is, vlucht naar het altaar.

Rondom zo'n altaar bouwt koning Salomo in 961-922 voor Chr. de tempel. Deze tempel wordt gezien als de plaats waar God woont bij zijn volk. Als deze tempel in 587 voor Chr. wordt verwoest, betekent dit dan ook een groot verlies.

Maar God laat zich niet opsluiten in een gebouw en in de voorgeschreven eredienst die daar plaatsvindt. Als het er op aankomt, is Hij overal te ontmoeten waar Hij dat verkiest en waar de mens zich voor hem openstelt.

In de vijfde eeuw voor Chr. zijn de synagogen in gebruik gekomen die dienst doen als plaats van samenkomst, als leerhuis en als school. En in die tijd wordt de tweede tempel gebouwd die het middelpunt gaat vormen van de joodse cultus.

Ook voor Jezus is de tempel in Jeruzalem een bijzondere plek. Hij komt in verzet, als het gebouw verwordt tot een koophuis in plaats van een huis van gebed (Mc. 11: 15-17). Maar als Hij merkt dat mensen valse zekerheid aan het gebouw ontleen, roept Hij hen scherp tot de orde. Van dit hele gebouw zal geen steen op de andere blijven staan (Mc. 13: 1-3). De plaats van de ontmoeting tussen God en zijn kinderen wordt juist door die ontmoeting tot een apart gezette, een geheiligde plaats. Gelovigen richten die plaats met eerbied in en maken er met eerbied gebruik van. De psalmen laten zien, hoe ze er naar kunnen verlangen om dit gebouw binnen te gaan (Ps. 42:5, 84:3, 122:1)

D.7. Bijbels-theologisch over het kerkgebouw

In de bijbelse gegevens zijn de nodige dubbelzinnigheden waar te nemen :

* Enerzijds is de heilige plaats (de afgepaalde ruimte) de plek waar God met mensen spreekt. En omdat God de initiatiefnemer is tot het gesprek, bepaalt Hij de plaatsen. Anderzijds is het de mens die bepaalde plaatsen wel, en andere niet van een 'teken' voorziet.

* Enerzijds is de gehele aarde plaats van openbaring en dus heilig; anderzijds zijn sommige plekken 'meer' heilig dan andere : bijzondere heiligdommen. Men zou kunnen zeggen dat bepaalde plekken, *pars pro toto*, heilige plaatsen zijn geworden op het oppervlak van de aarde. Het beloofde land als *pars pro toto* voor de wereld; de tempel als *pars pro toto* voor het gebied van de Israëlieten, het heilige der heilige als *pars pro toto* voor de tempel.

Uit deze steeds nauwer wordende kringen van heiligheid zou men kunnen constateren, dat de theologen bang waren voor een verafgoding van de natuur. Hoewel de natuur, vooral bij de profeten telkens wordt geïmpliceerd in het (on)heil dat over de wereld komt ten gevolge van het gedrag van Gods volk.

* Enerzijds gaat het ideologisch om een tent (de tabernakel), die het volk voorgaat op zijn rondtocht door de woestijn en waar de tabernakel stopt, houdt het volk halt; hetgeen betekent dat God bepaalt waar Hij zich laat ontmoeten (daar waar het heiligdom is het volk). Anderzijds kiest men in de praktijk voor een staand gebouw in Jeruzalem met pracht en praal. Deze plek voor de ontmoeting is door de mens bepaald.

* Enerzijds gaat het om de ontmoeting met en de verkondiging van God ongeacht het gebouw; en anderzijds heeft de tempel als gebouw ook een eigen theologische betekenis gekregen; als 'monument' van Gods aanwezigheid en betrokkenheid bij zijn volk. Weliswaar wordt deze ten tijde van de pre-exilische profeten van een vraagteken voorzien, maar tot in Jezus' tijd lijkt de belangrijke betekenis in het geloofsleven te hebben.

* De tempel is een gebouw op de grens van Gods presentie en diens verborgenheid, zo leert de profetische literatuur en blijkt uit de geschiedenis. Maar reeds in oude tijden komt men moeilijk met de tweede notie uit de voeten. Dus werd de tempel een gebouw met pracht en praal en werd de bijzondere 'heilige' status ervan benadrukt in theologie en dagelijks liturgisch gebruik.

Voorts kunnen we constateren :

* Dat de verering van de verschillende heiligdommen als heilige plaats niet overal op dezelfde wijze heeft plaatsgevonden. Nu eens is ergens een altaar opgericht na een bijzondere ontmoeting met God, dan weer wordt een boom als ontmoetingsplaats aangeduid, dan weer is een heiligdom gebouwd, waar ook priesters aan verbonden zijn, die bepaalde taken (bijv. de raadpleging van God, het advies en/of leiding geven aan het volk enz.) verrichten. Daaruit blijkt dat er bijzondere plekken in de bijbel aangeduid zijn, waar de ontmoeting met God ooit in de geschiedenis een keer werkelijkheid werd, maar ook daarna een plaats van raadpleging of verering van God bleef.

* Dat de constructie van een stenen gebouw, zoals de diverse over het gebied verspreide heiligdommen en de tempel te Jeruzalem, deel uit maakte van de pre-Israëlitische cultuur en dat in de reconstructie van de geschiedenis van Israël de ark en de tabernakel als ideaalbeeld voor het volk en zijn toekomst zijn aangereikt.

* Dat in het oude testament een aantal termen wordt gebruikt in verband met gebouwen en plaatsen die hier van belang zijn : *Makom* (plaats) en *Mikdash* (heiligdom). Er zijn plaatsen waarvoor de traditie bijzondere interesse heeft : de plaats van de ontmoeting met God (theofanie). *Makom* komt ook voor in priesterlijke teksten en verbindt daar bepaalde religieuze verrichtingen aan bepaalde plaatsen : binnen en buiten de tempel, de Tent, het (leger)kamp en de stad. Het betreft zowel de tempel als de tabernakel : een heilige plek met de lampstand of menorah, de tafel met de toonbroden en het gouden wierook-altaar. Gaandeweg concentreert het gebruik van het woord *makom* zich op de tempel in Jeruzalem (en vandaar op de stad zelf en het omringende land); de 'plaats' is heilig, omdat deze tot de tempel behoort. En daarin verschuift en verbreedt het begrip zich van de plaats van het altaar, via openbaring, naar overal waar God zich manifesteert. Uiteindelijk

worden ook andere voor Joden 'goede plekken' *makom* genoemd, zoals de stad Amsterdam : Mokum.

Mikdash treffen we in het OT regelmatig aan voor het heiligdom of de tempel (en in het meervoud gaat het om de verschillende gebouwen die samen het heiligdom uitmaken).

Mikdash is de plaats die gewijd is aan de godheid. De ruimte of het gebouw is aan God als plaats gegeven : dus apart gezet. Een gewijde plaats die slechts met respect mag worden betreden. De stam van dit woord '*kdsh*' betekent 'heiligen', 'apart stellen'; maar zou op grond van het Akkadisch ook de betekenis 'stralen' kunnen hebben. Zoals 'heiligen' in de ikonografie een stralenkrans (aureool) krijgen. In het moderne taalgebruik zou men kunnen spreken van 'uitstraling'. Deze laatste betekenis kan ons helpen bij het formuleren van de praktisch-theologische betekenis van het kerkgebouw.

(Uit nota PKN: Visie op het kerkgebouw met een praktisch-theologisch oogmerk, Juni 2008)

D.8. Het kerkgebouw in de huidige tijd.

De tijd waarin wij leven en waarin wij gestalten van kerk-zijn zoeken is complex. Religiositeit en ritualiteit vormen een integrerend en intrigerend onderdeel van de beeldvorming van het kerkgebouw en zijn functioneren.

Daarop dient de kerk in te spelen; want het kerkgebouw is in de huidige pluriforme samenleving te omschrijven als een 'vrijplaats' temidden van diverse andere vrijplaatsen (als musea en theaters), die evenzovele 'vierplaatsen' van verschillende levensstijlen zijn. De kerk dient zich te realiseren dat zij tegenwoordig slechts één van de 'aanbieders' van een dergelijke vrijplaats is.

Wel heeft zij in haar eigen rituele repertoire en in de eigen gebouwde expressie daarvan, een uitdagend aanbod dat haar, onder anderen, een eigen plaats op de markt van de vormen van levensstijlen biedt.

Het is daarbij van belang te constateren dat buiten de kerkelijke kring – en dus buiten de groepen die de liturgische functie van een kerkgebouw belangrijk vinden – in toenemende mate een eigen 'beleving' is waar te nemen van het kerkgebouw. Nu ruim een kwart van de Nederlandse bevolking zich wel religieus noemt, maar geen kerkelijke binding heeft, blijkt dat de – vooral oude – kerkgebouwen zich in een toenemende belangstelling mogen verheugen. En dit in diverse aspecten: ter toeristische bezichtiging, om in binnen te lopen als in een stille-ruimte met als 'doel' een moment van meditatie en om '*rites de passage*' te verrichten buiten een specifiek religieuze context. Dit alles leidt eindelijk tot de bereidheid van buitenstaanders zich mede in te zetten voor en bij te dragen aan onderhoud en instandhouding.

Deze re-religiosering van een deel van de samenleving verkeert, getuige vele onderzoeken, in een expansieve fase. Het is aan de kerk haar plaats daarin te bepalen.

Met betrekking tot het kerkgebouw heeft zich in deze context een visie ontwikkeld op de ruimte van het kerkgebouw en de ordening daarvan als facet van de wijze waarop individu en gemeenschap zichzelf realiseren en daaraan uitdrukking geven.

Wij zijn onlosmakelijk verbonden met de ons omgevende ruimte, en ons samen zijn is op fundamentele wijze ook een samen-dáár-zijn. Deze plaatsen zijn te kenschetsen als een *'lieu de mémoire'*: gedenkplaatsen van een gebeuren dat bewaard dient te blijven. De in- en externe gestalte van het kerkgebouw is dan ook geen bijkomstigheid.

Momenteel zijn twee bewegingen te onderscheiden, die beide van belang zijn voor de omgang met onze oude en nieuwe kerkgebouwen. De eerste is die waarin gesignaleerd wordt dat enerzijds gemeenschapsrituelen geen manifest deel meer uitmaken van zowel het publieke seculiere als het publieke kerkelijke bestel. Onderzoek wijst uit dat er steeds minder tijd, energie, geld en ruimte wordt uitgetrokken voor rituelen. In moderne binnensteden, zorginstellingen, ziekenhuizen en woonhuizen zijn nauwelijks plekken voor rituelen. In de vele nieuwe grootschalige nieuwbouwwijken ontbreken kerken vaak in de opzet. Anderzijds wordt geconstateerd dat waar kerken zich terugtrekken uit het publieke of semi-publieke domein, musea, theaters, winkelcentra, pretparken, natuur en 'eigen huis en tuin' een nieuwe sacrale ruimte en rituele allure bieden. Alle vormen zij op hun wijze expressie van (een facet van) zingeving die wordt gezocht. Deze zeer diverse en ongelijksoortige plaatsen van zingeving maken duidelijk dat onze gefragmenteerde samenleving kennelijk niet kan zonder manifeste plaatsen van zingeving.

Een van de achtergronden van het tekort aan rituele ruimten is het gegeven dat ritueel en dus ook rituele ruimte, tot een andere orde behoort. De orde van het niet-efficiënte, niet-nuttige, niet-economische domein. Een kerkgebouw is het prototype van een economisch inefficiënt gebouw. Maar deze 'zwakte' van de liturgische ruimte, deze verregaande staat van 'buiten de economische orde zijn', is vanuit een ander perspectief juist een kracht.

Wij zouden kunnen aansluiten bij deze tendens door de eigen aard van de liturgische ruimte weer te waarderen als een 'heilige' ruimte, als een ruimte die contrasteert ten opzichte van het alledaagse. Daarbij dient ook gesproken te worden van de kwaliteit van het 'heilige'. Daarmee wordt gedoeld op de algemene hunkering naar een kwalitatief hoogstaande expressie van en ruimte voor rituelen en liturgie.

De tijd van multifunctionele ruimten is voorbij; dat wil zeggen dat men steeds meer ruimten schept die primair, of soms uitsluitend, bruikbaar zijn voor de eredienst. In de architectuur van het kerkgebouw zou nu kunnen worden aangesloten bij het zoeken in onze cultuur naar 'betekenisvolle, sacrale zones', naar oases in de heersende orde van economie, berekening, nut en noodzaak.

Aan de orde is het 'onderscheidende karakter' van het kerkgebouw. Met daarbij de vraag of de kerk niet bij uitstek degene behoort te zijn die ruimte biedt aan 'meer dan het gewone'.

Aangepaste tekst uit: Discussienota PKN, visie op het kerkgebouw, juni 2008:

D.9. Gedeelte uit het verslag van het Overleg "Kerk in opbouw" op 14-2-2009.

Na een inleiding over het kerkgebouw werden de volgende vragen voorgelegd:

- 1) Welke stimulansen en welke belemmeringen ervaar je bij jouw kerkgebouw?
- 2) Welke (onbetaalbare) lusten en lasten levert het op?

- 3) (Hoe) kun je als huurder toch zorgen voor een herkenbare oud-katholieke kerkruimte?
- 4) (Hoe) kan een gehuurd gebouw toch functioneren als referentiepunt voor de identiteit en de traditie van de parochie?
- 5) (Hoe) kun je als huurder toch zorgen voor een eigen uitstraling van het gebouw?
- 6) (Hoe) kun je de functie van een – ontbrekende – pastorie en gemeenschapsruimte toch realiseren?
- 7) (Hoe) kun je het gebouw toch aanwenden als middel voor missionair kerk-zijn?
- 8) Hoe is het contact met de verhuurder? (Bedenk dat voor hen ook de drie functies een belangrijke rol spelen en jij hen wellicht de enige mogelijkheid biedt om het gebouw te behouden!)
- 9) Bestaat er (behoefte aan/kans op) samenwerking met verhuurder/'gastheer'?

De volgende overwegingen werden meegegeven:

- Naar aanleiding van de tekst "Het verhaal van God" van Herman van Veen: Als God binnenloopt in jouw kerk (gebouw) wat voor indruk krijgt hij dan?
- Als je geen eigen kerkgebouw in bezit hebt, waar ligt dan het pastorale centrum? Zo heeft parochie Eindhoven gekozen voor een eigen telefoon, als middel voor permanente bereikbaarheid. Een internet website is ook een handig communicatiemiddel voor vaste bereikbaarheid bij wijzigende adressen van leden.

Twee praktijkverhalen uit onze eigen omgeving: Te gast in niet eigen kerkgebouwen, wat betekent het voor ons en hoe gaan we daarmee om?

Kerngroep Maastricht door pastoor Piet Coemans

Sinds 1914 zijn de eerste schreden in Limburg gezet en sinds 1920 heeft de landelijke kerk zich ermee bemoeid. De Zaalbroederskapel is verruild voor de Evangelisch Lutherse Kerk (ELK). Redenen om te vertrekken, ondanks een goed orgel en ruime koffieruimte waren:

- Moeilijk herkenbaar vanaf de straat
- City pastoraat was er ook gevestigd
- Alleen op de 5e zondag van de maand was er een mogelijkheid voor een Oud-Katholieke Kerkdienst. Dat betekent een lage frequentie (om de 2 à 3 maanden dienst) en veel afstemming.
- Koffieruimte alleen via een trap bereikbaar.

De ELK biedt het volgende:

Pluspunten

- Gunstige ligging, ca. 15 min. van station en ca. 5 min. lopen van Het Vrijthof (midden in centrum Maastricht). Onder het Vrijthof bevindt zich een parkeergarage (wel betalen).
- Doorgaande straat (passanten)
- Mooie kerk (lichte ruimte)
- Prijskaartje huur niet te hoog (kerk € 50 per dienst en koffieruimte € 30 per keer)
- Ook bij speciale (extra) diensten geldt gewoon het normale tarief en niet een toeslag
- Interieur valt mee
- Er is een koffieruimte en keukentje

- Verdere samenwerking met dominee ELK is positief
- 1x per maand dienst op zondag mogelijk (2x per maand heeft de ELK zelf dienst)
- Het Maria ikoon van de Oud-Katholieken mocht blijvend worden opgehangen in de kerk, echter wel op een afgesproken toegestane plaats
- Wel het gevoel van een eigen kerkplek te hebben.

Minpunten

- Sacrale ruimte mist een beetje
- Preekstoel staat wel pontificaal in het midden
- Stoelen met een armlegger, waardoor het idee van schouwspel bekijken wordt versterkt
- Zetten en opruimen per dienst (kosteren)
- Geen kloklui mogelijkheid om passanten uit te nodigen
- Contract per jaar en schriftelijk verlengen
- Geen enkel contact met de buurt
- Altijd afhankelijk van de gastheer
- Bordje met tekst "Oud-Katholieke Kerk / dienst 4^e zondag van de maand om 10.30 uur" ophangen aan het gebouw is niet akkoord. Formaat te groot en volgens de eigenaar van het gebouw (ELK) is het (m.n. de opmaak) verwarrend. Compromis is een lijstje met diensten in het mededelingenbord bij de kerk .

Overige opmerkingen:

- Samen op Weg diensten om en om houden (woorddienst respectievelijk tafeldienst) leidt tot de volgende constatering: De Oud-Katholieken komen wel in de eigen dienst en gaan niet naar de ELK dienst, terwijl de ELK mensen wel naar de OK diensten komen.
- Kaartjes sturen naar de Evangelisch Lutherse Kerk met Pasen, Kerst en Nieuwjaar wordt zeer gewaardeerd.
- De Oud-Katholieken zijn geïntegreerd in Maastricht via de raad van Kerken. Recent is de 40 jaar Raad van Kerken viering geweest in Maastricht.
- Er wonen slechts twee Oud-Katholieken in Maastricht.

Statie Twente door Liesbeth Wisselo

Er wordt gebruik gemaakt van de kapel "Uit Liefde" van de Hervormde Wijkgemeente in Lonneker. Lonneker is een dorp onder de rook van Enschede.

De kerk ligt aan de Dorpsstraat, een zijstraat van de weg van Enschede naar Oldenzaal. Met de bus is de kerk goed te bereiken. Het kerkje is klein en geschikt voor ca. 100 personen. Voor de Statie precies goed.

De kerk is eenvoudig ingericht. Met prachtige gebrandschilderde ramen van Annemiek Punt.

Door de eenvoud van de inrichting is het gemakkelijk om een eigen sfeer te creëren. Dat gebeurt door voor iedere dienst de ruimte naar onze gebruiken in te richten. Na de dienst moet dit ook altijd weer opgeruimd worden. De kosterdienst is bij ons een belangrijke dienst.

Achter de kerk is een grote gemeenschapsruimte "De Heerdstee" waar na de dienst de kerkgangers samenkomen voor koffie en thee.

Het contact met de Hervormde gemeente is wisselend. Het contact met het bestuur is goed.

Maar toch gebeurde het dat een woedend kerklid onze dienst binnen wilde rennen, omdat hij de boel klaar moest zetten voor de hervormde dienst.

Het grootste nadeel van de kapel is dat deze op zondagochtend niet beschikbaar is. Onze diensten zijn op zaterdagavond om 18.00 uur. Voor een groep die wil groeien is dit geen geschikt tijdstip. We hebben regelmatig gasten en uit gesprekken met hen komt dan steeds het vreemde tijdstip weer naar voren. En ook voor enkele statieleden wordt het steeds moeilijker om 's avonds te komen. Kortom de statie wil op zondagochtend de dienst.

Dus is er op zoek gegaan naar een nieuwe kerkplek. Verschillende mogelijkheden zijn onderzocht. Steeds waren er naast de voordelen weer veel nadelen.

- St Jozef kerk in Enschede: goede locatie, mooie kerk <> veel te groot, duur.
- De Wonne in Enschede (kapel in een voormalig klooster): dicht bij station <> geen uitstraling. Binnen een ander gebouw. Vaak betaald parkeren.
- Johanneskapel Twekkelo: mooi, niet te groot <> locatie in midden van nergens
- Sirisch-Orthodoxe kerk Hengelo: gemeenschapsruimte staat stijf van sigarenrook
- Kerkje in Hertme: mooi kerkje in midden van het dorp <> te ver overal vanaf.

Al zoekende en kijkende zijn we tot een wensenlijstje gekomen.

1. Centraal in de Statie, dat wil zeggen in Hengelo of Borne.
2. Beschikbaar minimaal twee zondag ochtenden in de maand.
3. Niet te groot. Geschikt voor maximaal 100/120 personen.
4. Een goede ruimte om koffie te drinken.
5. Een goede uitstraling en de mogelijkheid om bv een OK naambord op te hangen. Dus niet binnen een groter gebouw. Aangebouwd met eigen ingang mag wel.
6. Goed te bereiken met het openbaar vervoer.
7. Parkeergelegenheid.
8. Betaalbaar (€ 900 per jaar voor 26 diensten incl. koffieruimte, =± € 35 per dienst).

Conclusies:

- Eigen kerkgebouw (huur of koop) met gemeenschapsruimte is noodzakelijk. Pastoraal bureautje (privé) trefpunt, plek om te ontvangen, plaats voor de catechese is nodig.
- Zelfstandigheid is belangrijk, ondanks het feit dat je bij iemand anders in huis zit.
- Probeer samen met de andere kerkgemeenschap iets te doen, bijv. op Witte Donderdag/Goede Vrijdag. Het is bekend dat het moeilijk kan zijn in de praktijk.
- Gebouw als uitstraling van het Oud-Katholieke geloof. Daarom is een bordje aan de deur van grote waarde. Deur open zetten, klokken luiden en vooral niet te vergeten de website zijn ook van belang om naar buiten te treden.
- De manier van kerk zijn die belangrijk is voor een lokale gemeenschap, daarmee moet je naar buiten treden en dat heeft consequenties voor waar je gaat zitten.
- Wat is onze missie? Wie is werkelijk in staat openingen te creëren. R.K. blijkt niet in staat, protestantse kerk is minder in staat. De Oud-Katholieke kerk kan in staat zijn de profilering te doorbreken, bijdrage aan oecumene, eenheid in kerken te bewerkstelligen door hoe we omgaan met het ambt en de gemeenschap.
- Oud-Katholieke identiteit: uitkijken wat we organiseren, hoe we organiseren en kijken hoe je jezelf als Oud-Katholiek laat zien. Mensen moeten geraakt worden.
- Een vaste neutrale plek en een goede relatie met de huurbaas is belangrijk voor de Oud-Katholieke kerkgemeenschap
- *! De ideale kerkplek bestaat niet, belangrijker is: wat gebeurt er in de kerk !*

